

ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
ΓΙΑ ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΛΥΚΕΙΩΝ ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.
ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2023-2024

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ Α΄, Β΄, Γ΄ ΤΑΞΕΙΣ

A. Παρουσίαση του μαθήματος

Κατά το σχολικό έτος 2023-2024, στις Α΄, Β΄ και Γ΄ τάξεις του Λυκείου των ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ. στο μάθημα των Νέων Ελληνικών, αξιοποιούνται τα εγχειρίδια:

A. «Νέα Ελληνικά» των Κ. Αγγελάκου, Χρ. Αργυροπούλου, Α. Καραβέλη και Μ. Ραυτοπούλου για την Α΄ τάξη

B. «Νέα Ελληνικά» των Κ. Αγγελάκου, Χρ. Δελή, Ελ. Κατσαρού, Κ. Κωνσταντινίδη και Δ. Μπαλιάμη-Στεφανάκου για τη Β΄ τάξη και Γ΄ τάξη.

Σύμφωνα με το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών¹ (ΦΕΚ 2319/τ. Β'/31.12.1999), στα σχολικά εγχειρίδια «Νέα Ελληνικά», η διδασκαλία της Γλώσσας και της Λογοτεχνίας οργανώνεται με τρόπο ενιαίο σε όλη τη διδακτική διαδικασία. Κατά τη διδασκαλία τα κείμενα των εγχειριδίων αξιοποιούνται με τέτοιο τρόπο, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να ασκούνται σε δεξιότητες σχετικές με ποικίλους γραμματισμούς².

Κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίησή της, η διδασκαλία: α) στηρίζεται στη μελέτη ενός ευρέος φάσματος κειμένων και β) αξιοποιεί συστηματικά δραστηριότητες λόγου, με στόχους την ενθάρρυνση της συμμετοχής των μαθητών/τριών στη διαδικασία του μαθήματος, τη διατύπωση εκ μέρους τους εμπειριστατωμένων κρίσεων, την έκφραση και διαπραγμάτευση αξιών και στάσεων κ.λπ.

Το Πρόγραμμα Σπουδών και οι δραστηριότητες των εγχειριδίων παρακινούν τον/την εκπαιδευτικό να υιοθετήσει ποικίλες διδακτικές μεθόδους και τεχνικές προσέγγισης των κειμένων, με έμφαση στην ενθάρρυνση της ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών/τριών στην κατεύθυνση της δημιουργίας κριτικών αναγνωστών. Επισημαίνεται ότι η συνδιδασκαλία Γλώσσας και Λογοτεχνίας απαιτεί προσοχή, για να μη γίνεται σε βάρος του ενός ή του άλλου αντικειμένου. Εξάλλου, καθένα από τα δύο αντικείμενα έχει τη δική του, ιδιαίτερη διδακτική μεθοδολογία η οποία παραμένει σεβαστή.

Καθώς η γλωσσική επάρκεια και οι αναγνωστικές δεξιότητες κατακτώνται και αναπτύσσονται σταδιακά μέσω δραστηριοτήτων και πρακτικών που λαμβάνουν χώρα σε συγκεκριμένο

¹ Στο εξής, στο παρόν κείμενο, οι αναφορές στο Πρόγραμμα Σπουδών (Π.Σ.) στηρίζονται στο συγκεκριμένο ΦΕΚ.

² Σύμφωνα με την τρέχουσα βιβλιογραφία ο όρος «γραμματισμός» δεν αναφέρεται μόνο στην ικανότητα του ατόμου για ανάγνωση και γραφή, αλλά αφορά τη δυνατότητά του να λειτουργεί αποτελεσματικά σε διάφορα περιβάλλοντα και καταστάσεις επικοινωνίας, χρησιμοποιώντας κείμενα γραπτού και προφορικού λόγου, καθώς επίσης μη γλωσσικά κείμενα (λ.χ. εικόνες, σχεδιαγράμματα, χάρτες κ.λπ.). Γίνεται η διάκριση ανάμεσα στον «λειτουργικό γραμματισμό» που είναι ποσοτικά μετρήσιμος και αναφέρεται στις δεξιότητες του ατόμου για την ομαλή ένταξή του στην αγορά εργασίας και στον «κριτικό γραμματισμό» που συνδέεται με την ευαισθητοποίηση του ατόμου απέναντι στις λειτουργίες των κυρίαρχων μορφών γραμματισμού και στην ανάπτυξη κριτικής στάσης απέναντί τους. Πέραν από αυτή τη διάκριση ανάμεσα σε «λειτουργικό γραμματισμό» και «κριτικό γραμματισμό», υπάρχουν και άλλες διακρίσεις όπως: ψηφιακός γραμματισμός, κοινωνικός γραμματισμός, πολιτισμικός γραμματισμός. Συχνά χρησιμοποιείται ο όρος «πολυγραμματισμοί».

επικοινωνιακό πλαίσιο, η διδακτική διαδικασία πρέπει να δίνει συστηματικά στους μαθητές και τις μαθήτριες ευκαιρίες διαλόγου, κατά τη μελέτη των κειμένων, την εκπόνηση συνεργατικών δραστηριοτήτων, ατομικών εργασιών καθώς και σε συνθήκες ολομέλειας. Για τη διευκόλυνση τέτοιων πρακτικών είναι αναγκαίο να διατίθεται για τη διδασκαλία ένα συνεχόμενο δώρο για κάθε τάξη.

B. Διδακτική μεθοδολογία

Με βάση το πλαίσιο που παρουσιάστηκε στην προηγούμενη ενότητα, αφού διερευνήσουν τις συγκεκριμένες διδακτικές ανάγκες των μαθητών/τριών της τάξης τους, οι εκπαιδευτικοί θα σχεδιάσουν τη διδασκαλία τους λαμβάνοντας υπόψη τα ακόλουθα:

Τα σχολικά εγχειρίδια που χρησιμοποιούνται για τη διδασκαλία του μαθήματος των Νέων Ελληνικών είναι οργανωμένα σε διδακτικές ενότητες. Σε κάθε διδακτική ενότητα ανθολογούνται κείμενα που σχετίζονται με το θέμα της ενότητας. Η διδασκαλία δεν περιορίζεται στην πληροφόρηση των μαθητών/τριών για καθένα από τα παρουσιαζόμενα θέματα. Επιδιώκεται η ανάπτυξη εκ μέρους τους επικοινωνιακών και κοινωνικών δεξιοτήτων. Οι δραστηριότητες που συνοδεύουν τα κείμενα στοχεύουν να ασκήσουν τους μαθητές και τις μαθήτριες τόσο σε στρατηγικές ανάγνωσης-κατανόησης κειμένου όσο και σε πρακτικές παραγωγής λόγου.

Η διδασκαλία δεν χρειάζεται να ακολουθεί τη γραμμική διάταξη του σχολικού εγχειριδίου, αλλά είναι στη διακριτική ευχέρεια των εκπαιδευτικών, σε συνεργασία μεταξύ τους, να επιλέξουν τις δικές τους “διαδρομές” λαμβάνοντας επίσης υπόψη τα ενδιαφέροντα και τις εμπειρίες των μαθητών/τριών.

Κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς θα διδαχθούν κείμενα από όλες τις διδακτικές ενότητες που περιλαμβάνονται στην εξεταστέα ύλη του μαθήματος. Η διδασκαλία μπορεί, επίσης, να εμπλουτίζεται με επιπλέον κείμενα λογοτεχνικά ή μη (μονοτροπικά ή πολυτροπικά, συνεχή ή ασυνεχή, σύντομα ή εκτενή) από έγκριτες πηγές, έντυπες ή/και ηλεκτρονικές. Επισημαίνεται η ανάγκη επικαιροποίησης των μη λογοτεχνικών κειμένων που ανθολογούνται στα σχολικά εγχειρίδια, καθώς σε ορισμένες περιπτώσεις είναι εμφανές ότι αναφέρονται σε παλαιότερα ιστορικοκοινωνικά δεδομένα.

Ανά ενότητα πρέπει να διατίθεται ο αναγκαίος διδακτικός χρόνος, ώστε οι μαθητές/τριες να εμβασθύνουν στην ανάγνωση-κατανόηση των κειμένων, να συνειδητοποιούν γλωσσικές λειτουργίες, να εμπλέκονται σε δραστηριότητες ερμηνείας και να παράγουν δικά τους κείμενα. Η παραγωγή λόγου εκ μέρους των μαθητών/τριών θα συνδυάζεται με διδακτικές διαδικασίες αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης. Η αυτοαξιολόγηση και ανατροφοδότηση των μαθητών/τριών κατά την παραγωγή γραπτών κειμένων συνεισφέρει στη βελτίωση της παραγωγής γραπτού λόγου και τους βοηθά στη σταδιακή κατάκτηση γλωσσικής επίγνωσης.

Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να αξιοποιήσουν τις προτεινόμενες διαδικτυακές πηγές από το διδακτικό υλικό, να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται λόγω του δυναμικού τους χαρακτήρα ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

Επισημάνσεις για τη διδασκαλία της Γλώσσας

Σύμφωνα με τη σκοποθεσία του Προγράμματος Σπουδών, ως αποτέλεσμα της γλωσσικής διδασκαλίας, αναμένεται οι μαθητές/τριες «να αποκωδικοποιούν μηνύματα και παράλληλα να διευρύνουν τους μηχανισμούς της [ελληνικής] γλώσσας. Να χρησιμοποιούν δηλαδή τη σκέψη τους και τη γλώσσα που ήδη κατέχουν για να εκφράζονται προφορικά και γραπτά με αποτελεσματικό τρόπο». Επίσης, προσδοκείται «να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της γλώσσας για την κοινωνική τους ζωή, ώστε είτε ως πομποί είτε ως δέκτες να αναγνωρίζουν τις ανεπάρκειες ή τις δυνατότητες του δικού τους λόγου και των άλλων, ανάλογα με τις περιστάσεις επικοινωνίας.».

Κάθε διδακτική ενότητα των σχολικών εγχειριδίων αναπτύσσεται γύρω από έναν θεματικό άξονα και, σε ό,τι αφορά τη Γλώσσα, ανθολογούνται κείμενα που ανήκουν σε ποικίλα γένη λόγου (αφήγηση, περιγραφή επιχειρηματολογία) και κειμενικά είδη³ (δημοσιογραφικά κείμενα, επιστημονικά άρθρα, οδηγία, γελοιογραφίες, διαγράμματα, κόμικς, διαφήμιση κ.ά.). Το μάθημα δομείται με κειμενοκεντρικό τρόπο. Κατά τη διδασκαλία, πραγματοποιούνται ποικίλες δραστηριότητες ανάγνωσης-κατανόησης κειμένου, προκειμένου οι μαθητές/τριες να ασκούνται συστηματικά σε πρακτικές που περιλαμβάνουν:

- τον εντοπισμό της πληροφορίας στο κείμενο (πρόσωπα, χώρος, χρόνος, σκηνικό, κοινωνικό πλαίσιο, βασικές ιδέες του γράφοντος κ.λπ.),
- τη σύνδεση της πληροφορίας με το επικοινωνιακό πλαίσιο και το κειμενικό είδος (π.χ. οι μαθητές/τριες συσχετίζουν το βασικό μήνυμα του κειμένου με τον πομπό, τον/τους δέκτη/ες, τις περιστάσεις επικοινωνίας, τον σκοπό της συγγραφής του κειμένου),
- τη διερεύνηση του τρόπου οργάνωσης του κειμένου (π.χ. οι μαθητές/τριες αναγνωρίζουν τη δομή ολόκληρου κειμένου ή παραγράφου, μελετούν στοιχεία συνοχής και συνεκτικότητας, παρακολουθούν τη συλλογιστική πορεία που αναπτύσσεται, τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται ο λόγος),
- τη μελέτη των μορφοσυντακτικών φαινομένων και κυρίως της συνεισφοράς τους στη νοηματοδότηση του κειμένου (π.χ. ενεργητική / παθητική σύνταξη, κυριολεκτική και μεταφορική χρήση της γλώσσας, ρόλος των σημείων στίξης),
- τη μελέτη του λεξιλογίου σε συσχετισμό με το επικοινωνιακό πλαίσιο και το κειμενικό είδος (κατάλληλη γλωσσική ποικιλία, κατάλληλο ύφος, ειδικό λεξιλόγιο, επιστημονικός και συγκινησιακός τόνος του λόγου κ.λπ.),
- την κριτική ανάγνωση δεδομένων του κειμένου, με βάση το κοινωνικό, ιστορικό, γεωγραφικό πλαίσιο τους (π.χ. οι μαθητές/τριες εξετάζουν το κείμενο με κριτική διάθεση, υπό το πρίσμα εξωκειμενικών παραμέτρων, όπως είναι οι προσωπικές γνώσεις και εμπειρίες τους, και αξιολογούν ιδέες, πράξεις, χαρακτήρες και επιχειρήματα του κειμένου, εντοπίζουν αντιφάσεις, προκαταλήψεις και στερεότυπα).

Στα σχολικά εγχειρίδια, οι διαδικασίες αυτές υποστηρίζονται από τις ερωτήσεις-δραστηριότητες που συνοδεύουν τα κείμενα και οι οποίες διαρθρώνονται σε επιμέρους κατηγορίες. Το θεωρητικό πλαίσιο παρουσιάζεται υποστηρικτικά, όπου αυτό θεωρείται αναγκαίο, με την ιδιαίτερη ένδειξη «Βοήθεια» ή «Στοιχεία θεωρίας».

Δεδομένων των διαφοροποιημένων αναγνωστικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών, ο/η εκπαιδευτικός καλείται να εμπλουτίσει το διδακτικό υλικό των σχολικών εγχειριδίων με επιπλέον κείμενα και αντίστοιχες δραστηριότητες ανάγνωσης-κατανόησης.

³ Με βάση τη Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου των Σ. Χατζησαββίδη – Α. Χατζησαββίδου.

Στο πλαίσιο αυτό παρουσιάζονται, στη συνέχεια, ενδεικτικές δραστηριότητες ανοικτού τύπου, οι οποίες με τρόπο διαβαθμισμένο μπορούν να υπηρετήσουν στρατηγικές ανάγνωσης-κατανόησης κειμένου ανάλογα με τη γλωσσική ετοιμότητα των μαθητών/τριών. Κατά την επεξεργασία του κειμενικού υλικού, οι μαθητές/τριες προχωρώντας από απλούστερες σε πιο απαιτητικές δραστηριότητες καλούνται:

- να εντοπίσουν τις πληροφορίες του κειμένου (π.χ. πρόσωπα, γεγονότα, καταστάσεις, χωροχρονικό πλαίσιο),
- να προσδιορίσουν το επικοινωνιακό πλαίσιο του κειμένου (π.χ. τον πομπό, τον δέκτη, το μέσο μετάδοσης του μηνύματος, τον σκοπό για τον οποίο γράφτηκε),
- να αναγνωρίσουν τον σκοπό του κειμένου και να τον συσχετίσουν με λεξιλογικές ή μορφοσυντακτικές επιλογές του συγγραφέα,
- να εντοπίσουν και να αποδώσουν με πλαγιότιτλους τη δομή του κειμένου,
- να διακρίνουν στη δομή του κειμένου τις διαρθρωτικές λέξεις και τι δηλώνουν (π.χ. χρονική ακολουθία, σχέσεις αιτίου – αποτελέσματος κ.ά.),
- να προχωρήσουν σε σύνθεση περίληψης με βάση τους πλαγιότιτλους που θα έχουν εντοπίσει στο κείμενο, χρησιμοποιώντας ταυτόχρονα τις απαραίτητες διαρθρωτικές λέξεις και λαμβάνοντας υπόψη συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο,
- να εντοπίσουν τα επιχειρήματα του συγγραφέα στο κείμενο,
- να διατυπώσουν με δικά τους λόγια τη σημασία των λέξεων-φράσεων που δε χρησιμοποιούνται κυριολεκτικά στο κείμενο,
- να αντικαταστήσουν όρους της πρότασης με συνώνυμα και αντώνυμα σε συσχέτιση με το νόημα και το ύφος του κειμένου,
- να εξηγήσουν την επικοινωνιακή λειτουργία των σημείων στίξης του κειμένου σε σχέση με την πρόθεση του συγγραφέα και/ή τον σκοπό του κειμένου,
- να μετατρέψουν προτάσεις από ευθύ σε πλάγιο λόγο και αντίστροφα και να σχολιάσουν το επικοινωνιακό αποτέλεσμα,
- να μετατρέψουν την ενεργητική σε παθητική σύνταξη σε μια περίοδο λόγου και αντίστροφα και να σχολιάσουν το επικοινωνιακό αποτέλεσμα,
- να παρουσιάσουν σε συνεχές κείμενο το περιεχόμενο μη συνεχών κειμένων (πίνακες, διαγράμματα, εικόνες, χάρτες, σύμβολα κ.τ.λ.),
- να αντιπαραβάλουν και να συγκρίνουν πληροφορίες μεταξύ κειμένων (συνεχών, μη συνεχών),
- να αξιολογήσουν τη χρήση της εικόνας στην αποτελεσματικότητα του μηνύματος ενός πολυτροπικού κειμένου,
- να εντοπίσουν στοιχεία που φανερώνουν τα ιστορικοκοινωνικά χαρακτηριστικά της εποχής δημιουργίας του κειμένου,
- να εντοπίσουν σημεία στο κείμενο όπου αναπαράγονται κοινωνικά στερεότυπα και προκαταλήψεις.

Η παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου από τους μαθητές και τις μαθήτριες είναι άρρηκτα δεμένη με όλες τις φάσεις διδασκαλίας στο γλωσσικό μάθημα. Στα σχολικά εγχειρίδια προβλέπεται ποικιλία τέτοιων δραστηριοτήτων. Όσον αφορά τον προφορικό λόγο, ενδεικτικά αναφέρονται η δραματοποίηση, η οργάνωση συζήτησης με επιχειρήματα ή με τη μορφή αντιλογίας, η ανάπτυξη θέματος με απροσχεδιαστο ή προσχεδιασμένο προφορικό λόγο, η παρουσίαση εργασίας με αξιοποίηση των ΤΠΕ κ.λπ. Θα πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα

ότι για τους μαθητές και μαθήτριες συχνά είναι περισσότερο προσφιλείς δραστηριότητες προφορικού λόγου, ενώ δυσκολεύονται στην παραγωγή γραπτών κειμένων.

Η παραγωγή γραπτού λόγου συνδέεται με τα μελετώμενα κείμενα, απορρέει από αυτά και λειτουργεί ως ολοκλήρωση των διαδικασιών κατανόησης. Ζητείται από τους μαθητές και τις μαθήτριες να αναπτύξουν ένα θέμα σε σχέση με το κείμενο ή να αναπτύξουν προσωπικές απόψεις παίρνοντας αφορμή από το κείμενο. Στην εκφώνηση αυτών των δραστηριοτήτων διασαφηνίζεται οπωσδήποτε το κειμενικό είδος και η κατάσταση επικοινωνίας στην οποία εντάσσεται το παραγόμενο κείμενο, με ιδιαίτερη αναφορά στον σκοπό για τον οποίο γράφεται, στους συντάκτες και στους αποδέκτες του. Επίσης, δίνονται οδηγίες σχετικά με τη μορφή, το ύφος και την έκταση του παραγόμενου κειμένου, που καθορίζεται κατά προσέγγιση.

Προτείνεται η παραγωγή γραπτού λόγου να γίνεται στο σχολείο και να συνοδεύεται από διαδικασίες ανατροφοδότησης των μαθητών/τριών, για παράδειγμα με τη διαδικασία αυτοδιόρθωσης των κειμένων από τους μαθητές και τις μαθήτριες. Η ανατροφοδότηση με διαδικασίες αυτοαξιολόγησης των μαθητών/τριών κατά την παραγωγή γραπτών κειμένων συνεισφέρει στη βελτίωση της δεξιότητας παραγωγής γραπτού λόγου και τους/τις βοηθά στην απόκτηση γλωσσικής επίγνωσης. Όπως στις άλλες φάσεις της διδασκαλίας, έτσι και κατά την παραγωγή λόγου καλό είναι να αξιοποιούνται τα εργαστήρια ΤΠΕ της σχολικής μονάδας και οι μαθητές/τριες να ασκούνται στην παραγωγή ψηφιακών κειμένων.

Μεταξύ άλλων, ως δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου, μπορούν να αξιοποιηθούν και τα ακόλουθα:

- διατύπωση γνώμης εκ μέρους των μαθητών/τριών απέναντι στα θέματα/ιδέες του κειμένου ή τα επιχειρήματα του συγγραφέα και αιτιολόγησή της με βάση την προσωπική τους εμπειρία,
- διατύπωση και αιτιολόγηση επιχειρημάτων σε θέμα που προκαλεί αντιπαράθεση με βάση το αρχικό κείμενο,
- συμπλήρωση κειμένου που έχει δοθεί με νέα επιχειρήματα,
- συγγραφή άρθρου γνώμης (εφημερίδας, περιοδικού και διαδικτύου) με συγκεκριμένο θέμα, σκοπό, αποδέκτες και πλαίσιο επικοινωνίας,
- συγγραφή κειμένου σε μορφή δημοσιογραφικής ανταπόκρισης (ρεπορτάζ) με συγκεκριμένο θέμα, αποδέκτες και πλαίσιο επικοινωνίας,
- συγγραφή κειμένου σε μορφή συνέντευξης, η οποία στοιχειοθετείται με βάση το κείμενο και με συγκεκριμένο θέμα,
- σύνταξη ενημερωτικού φυλλαδίου, το οποίο αξιοποιεί στοιχεία συνεχών ή/και μη συνεχών κειμένων, με συγκεκριμένο θέμα, σκοπό και αποδέκτη,
- απόδοση σε συνεχή λόγο εικονογραφημένης ιστορίας (π.χ. κόμικς),
- σύνταξη διαφημιστικού κειμένου με συγκεκριμένο πλαίσιο αναφοράς (αποδέκτες, μέσο επικοινωνίας κ.τ.λ.), για την προώθηση προϊόντος ή υπηρεσίας σε συνάφεια με αρχικό κείμενο,
- σύνταξη επιστολής με βάση αρχικό κείμενο, για την οποία δίνονται οδηγίες στους μαθητές σχετικά με την κατάσταση επικοινωνίας, τον σκοπό και τους αποδέκτες,
- συγγραφή σύντομου δοκιμίου με σκοπό την έκφραση γνώμης επί στοιχείων του αρχικού κειμένου,

- σύνταξη ομιλίας με θέμα που σχετίζεται με το αρχικό κείμενο, για την οποία δίνονται οδηγίες στους/στις μαθητές/τριες σχετικά με την κατάσταση επικοινωνίας, τον σκοπό και τους αποδέκτες,

- σύνταξη τουριστικού οδηγού για έναν τόπο που περιγράφεται στο αρχικό κείμενο.

Κατά την αξιολόγηση στην παραγωγή γραπτού λόγου ελέγχεται η ικανότητα των μαθητών/τριών να εκφράζονται ανάλογα με τον σκοπό που επιδιώκουν να πετύχουν (αποτελεσματικότητα) και πιο συγκεκριμένα: α) να αποδίδουν με πληρότητα και σαφήνεια τις σκέψεις τους (περιεχόμενο), β) να οργανώνουν το κείμενό τους, έτσι ώστε η δομή του να έχει συνοχή και συνεκτικότητα (δομή), γ) να χρησιμοποιούν το λεξιλόγιο και τους μορφοσυντακτικούς κανόνες, για να πετύχουν το κατάλληλο ύφος ανάλογα με την επικοινωνιακή κατάσταση και το κειμενικό είδος (χρήση της γλώσσας).

Επισημάνσεις για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας

Σύμφωνα με τη σκοποθεσία του Προγράμματος Σπουδών, κατά τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας, βασικές επιδιώξεις θεωρούνται:

- η επικοινωνία των μαθητών/τριών με ποικιλία αξιόλογων λογοτεχνικών κειμένων,
- η συστηματική άσκησή τους σε στρατηγικές ανάγνωσης, οι οποίες θα τους/τις εξοικειώνουν με τις ειδικές χρήσεις της λογοτεχνικής γλώσσας, την τεχνική, χαρακτηριστικά του ύφους κ.λπ., και θα καλλιεργούν ικανότητες κατανόησης και ερμηνευτικής προσέγγισης του κειμένου, και
- η παραγωγή εκ μέρους των μαθητών/τριών κειμένων με λογοτεχνικό αίτημα, αξιοποιώντας τη δημιουργικότητα, τη φαντασία, τη δύναμη του λόγου που ήδη κατέχουν και την κρίση τους, ενεργοποιώντας τα βιώματα και τις εμπειρίες τους.

Επομένως, στη διδακτική πράξη «επίκεντρο» της λογοτεχνικής προσέγγισης θα αποτελέσει «ο μαθητής ως αναγνώστης» και «το κείμενο» ως πεδίο, όπου μορφή και περιεχόμενο, συμπράττουν στη δημιουργία της ιδιαίτερης γλωσσικής έκφρασης της Λογοτεχνίας.

Σε κάθε διδακτική ενότητα των σχολικών εγχειριδίων και των τριών τάξεων γύρω από τον συγκεκριμένο κάθε φορά θεματικό άξονα, σε ό, τι αφορά τα λογοτεχνικά κείμενα, ανθολογούνται ποιήματα, στίχοι τραγουδιών, σύντομα πεζογραφήματα ή αποσπάσματα πεζογραφήματος (διήγημα, μυθιστόρημα), ταξιδιωτικές εντυπώσεις, αποσπάσματα θεατρικού έργου κ.ά., τα οποία συνομιλούν, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, με τα άλλα κείμενα.

Κατά τη διδασκαλία, για την αρχική πρόσληψη και συνολική προσέγγιση του λογοτεχνικού κειμένου, πραγματοποιούνται ποικίλες δραστηριότητες ανάγνωσης, κατανόησης, ερμηνείας και δημιουργικής έκφρασης. Στόχος είναι να βοηθηθούν οι μαθητές/τριες να καταλάβουν τη σημασία που έχει ο τρόπος με τον οποίο διαβάζουμε ένα κείμενο. Δεδομένης της δομής των συγκεκριμένων σχολικών εγχειριδίων, όπου σε κάθε διδακτική ενότητα εναλλάσσονται κείμενα λογοτεχνικά με μη λογοτεχνικά, ο/η εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να μεθοδεύσει τη διδασκαλία σε τρεις φάσεις: πριν από την ανάγνωση, κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης και μετά την ανάγνωση, αξιοποιώντας ενδεχομένως έτσι και ορισμένα από τα μη λογοτεχνικά κείμενα της ενότητας.

Ειδικότερα, οι δραστηριότητες πριν από την ανάγνωση μπορεί: α) να εξοικειώνουν τους μαθητές και τις μαθήτριες με έννοιες και ζητήματα που πραγματεύεται το κείμενο, β) να σκιαγραφούν το ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο στο οποίο αυτό εγγράφεται, γ) να προετοιμάζουν τους μαθητές και τις μαθήτριες για ερωτήματα που θα απευθύνουν στα

κείμενα που θα διαβάσουν. Τόσο κατά την προαναγνωστική διαδικασία, όσο και στη φάση της κυρίως ανάγνωσης, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ενσωματώσει τεχνικές αφόρμησης, με στόχο να προσελκύσει το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών, να ενθαρρύνει τη συμμετοχή τους κ.λπ..

Κατά την ανάγνωση, που συνιστά και την κύρια φάση της διδασκαλίας, οργανώνονται δραστηριότητες με τις οποίες επιδιώκεται οι μαθητές/τριες να είναι σε θέση:

- να εντοπίζουν την πληροφορία ή τις πληροφορίες που περιέχονται στο κείμενο (όπως πρόσωπα, χώρος, χρόνος, κοινωνικό πλαίσιο δράσης των ηρώων, βασικά θέματα ή ιδέες που απασχολούν τον συγγραφέα κ.ά.),
- να διακρίνουν τι λέει το κείμενο από το πώς το λέει και να αναγνωρίζουν βασικά σημεία οργάνωσης της αφηγηματικής πλοκής ή της ποιητικής γραφής,
- με αφετηρία τον τίτλο του κειμένου, πριν την ανάγνωση, να διατυπώνουν υποθέσεις και προσδοκίες σχετικά με το θέμα και την πιθανή εξέλιξη του κειμένου και, στη συνέχεια, κατά την ανάγνωση, να επιβεβαιώνουν ή να διαψεύδουν τις υποθέσεις τους με βάση στοιχεία από το κείμενο,
- να προχωρούν σε προσεκτική ανάγνωση του κειμένου, αξιοποιώντας οδηγίες του/της εκπαιδευτικού σχετικά με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του κειμένου (π.χ. αφηγηματικούς τρόπους και τεχνικές, σχήματα λόγου, συμβολισμούς, εικόνες κ.ά.) και να καταλήγουν στην προφορική ή γραπτή απόδοση του δικού τους εμπειριστατωμένου νοήματος για το κείμενο,
- να αξιοποιούν δεδομένα και πληροφορίες που τους δίνονται για την αναγνώριση των αξιών που προβάλλει ο συγγραφέας,
- να αναλύουν τους χαρακτήρες του κειμένου τεκμηριώνοντας την άποψή τους με βάση στοιχεία του κειμένου,
- να εκφράζουν την κρίση τους για ιδέες, αξίες, στάσεις, συμπεριφορές που αναδεικνύονται στο κείμενο με βάση είτε τα κειμενικά συμφραζόμενα είτε τα ιστορικά και ιδεολογικά συμφραζόμενα της εποχής παραγωγής του έργου,
- να συγκρίνουν ιδέες, αξίες, στάσεις, συμπεριφορές που αναδεικνύονται στο κείμενο με αυτές του σήμερα,
- να συσχετίζουν ιδέες, αξίες, στάσεις, συμπεριφορές που αναδεικνύονται στο κείμενο με προσωπικές εμπειρίες, βιώματα, συναισθήματα,
- να εκφέρουν την αρέσκεια ή απαρέσκειά τους για το κείμενο με τρόπο τεκμηριωμένο,
- να εκφράζουν σκέψεις και συναισθήματα που τους δημιουργεί το κείμενο αξιοποιώντας ποικίλους σημειωτικούς τρόπους και μέσα (για παράδειγμα πολυτροπική αναπαράσταση ενός ποιήματος με χρήση εικόνων, μουσικής και βίντεο, ηχογράφηση μιας απαγγελίας, μελοποίηση ενός ποιήματος, αξιοποίηση θεατρικών τεχνικών).

Οι δραστηριότητες δημιουργικής γραφής συνδέονται με την ανάπτυξη αναγνωστικών δεξιοτήτων και αποτελούν το αναγκαίο συμπλήρωμά τους. Μπορούν να πραγματοποιηθούν κατά τη διάρκεια των διαδικασιών ανάγνωσης αλλά και μετά από αυτές. Ενδεικτικά, κατά την εκπόνηση τέτοιων δραστηριοτήτων, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές και τις μαθήτριες:

- Μετασηματισμό του αρχικού κειμένου (συμπλήρωση της ιστορίας, αλλαγή της πλοκής της ιστορίας, προέκταση της ιστορίας, διατύπωση υποθέσεων σχετικά με την εξέλιξη, αλλαγή

του αφηγητή, προσθήκη διαλόγων ή μονολόγου, μετατροπή αφήγησης σε διάλογο ή αντίστροφα, αλλαγή του τίτλου ή λέξεων, προσθήκη εικόνων, κ.ά.),

- Υποθετική συνέντευξη με κάποιον από τους ήρωες ή τον αφηγητή ή τον συγγραφέα του κειμένου ή έναν κριτικό λογοτεχνίας,
- Σελίδα ημερολογίου ή επιστολή που γράφεται από κάποιον από τους ήρωες του αρχικού κειμένου ή από κάποιον μάρτυρα ενός επεισοδίου που αφηγείται το αρχικό κείμενο,
- Κατασκευή ενός ήρωα με αφορμή το κείμενο ή μια εικόνα που το συνοδεύει,
- Μετατροπή του αρχικού κειμένου σε άλλο κειμενικό είδος (π.χ. η ιστορία ενός διηγήματος γίνεται αντικείμενο δημοσιογραφικού ρεπορτάζ),
- Δημιουργία ακροστιχίδας,
- Δημιουργία ελεύθερου στίχου με αφορμή λέξεις, ομάδες λέξεων ή στίχους του ποιήματος ή μια εικόνα του βιβλίου ή άλλο οπτικό υλικό,
- Απόδοση ενός παραδοσιακού ποιήματος σε ελεύθερο στίχο,
- Συνοπτική αφήγηση της ιστορίας (όχι περίληψη),
- Παραγωγή νέου κειμένου που εκφράζει σκέψεις και συναισθήματα των νεαρών αναγνωστών/στριών αξιοποιώντας τις συμβάσεις του κειμενικού είδους στο οποίο καλούνται να γράψουν (π.χ. δημιουργία ποιήματος σε ελεύθερο στίχο με αφορμή ένα πεζογράφημα).

Κατά τη διαδικασία της αξιολόγησης των δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής, λαμβάνονται υπόψη οι ακόλουθοι άξονες: Ως προς το περιεχόμενο της δημιουργικής εργασίας των μαθητών/τριών, ενδιαφέρει να ελεγχθεί η ικανότητά τους να αξιοποιούν με τρόπο ευρηματικό τα δεδομένα του κειμένου. Ως προς τη δομή, ελέγχεται ο βαθμός ανταπόκρισης του μαθητικού κειμένου στο κειμενικό είδος που ζητείται. Ως προς την έκφραση ελέγχονται το ύφος (επιλογή κατάλληλου λεξιλογίου, ιδιωματισμών, σύνταξης που υπηρετούν τον σκοπό του κειμένου και ταιριάζουν στο κειμενικό είδος) και η χρήση της γλώσσας (ορθογραφία, σύνταξη, σαφήνεια στη διατύπωση, στίξη κ.λπ.).

Γενικότερα, οι εργασίες και οι δραστηριότητες μετά την ανάγνωση είναι ποικίλες, έχουν ως στόχο την εμπάθυνση και διαπραγμάτευση του νοήματος και συνδέονται με τη θεματική της διδακτικής ενότητας.

Στο πλαίσιο της διδασκαλίας, η μαθησιακή διαδικασία μπορεί, σύμφωνα και με τις κατευθύνσεις του Π.Σ., να εμπλουτίζεται με την ανάγνωση και άλλων λογοτεχνικών κειμένων πέραν των ανθολογημένων στα σχολικά εγχειρίδια. Για την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας είναι δυνατόν, εφόσον οι συνθήκες το επιτρέπουν, να γίνεται ανάγνωση πιο εκτεταμένων κειμένων, όπως είναι ένα διήγημα, ένα μυθιστόρημα, μια ποιητική συλλογή, ένα θεατρικό έργο. Είναι δυνατόν, επίσης, οι μαθητές/τριες να επιλέγουν διαφορετικά λογοτεχνικά έργα και η διαδικασία της ανάγνωσης/ παρουσίας να οργανώνεται σε ομάδες. Στη διδασκαλία μπορούν να αξιοποιηθούν και άλλες μορφές τέχνης (κινηματογράφος, εικαστικά κ.ά.), στην κατεύθυνση της διεύρυνσης του πολιτισμικού ορίζοντα των μαθητών/τριών.

Γ. Διαχείριση του υλικού των σχολικών εγχειριδίων

Λαμβάνοντας υπόψη τους επιδιωκόμενους διδακτικούς στόχους του Προγράμματος Σπουδών, στα εγχειρίδια της Α' και Β' Λυκείου ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ. διακρίνονται

αλληλοσυμπληρούμενοι άξονες, τα σημαντικότερα στοιχεία των οποίων περιλαμβάνονται στους πίνακες που ακολουθούν.

Ως προς τη διαχείριση του διδακτικού χρόνου, ο/η εκπαιδευτικός έχει την ευχέρεια να διαθέσει περισσότερες ή λιγότερες ώρες σε κάθε ενότητα, ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης, το επιπλέον έντυπο ή ψηφιακό υλικό που θα φέρει και τις διδακτικές πρακτικές που θα επιλέξει για κάθε μια από τις επιμέρους ενότητες, οργανώνοντας τη διδασκαλία του (σενάρια, σχέδια εργασίας, εργασία σε ομάδες ή σε ολομέλεια, αξιοποίηση εργαστηρίων ΤΠΕ κ.ά.) με τον προσφορότερο τρόπο, κατά την κρίση του/της.

Ειδικότερα:

- στη Β΄ τάξη, και εφόσον θα εστιάσει κυρίως στις Θεματικές Ενότητες 1, 2 και 3 του διδακτικού εγχειριδίου της Β΄ τάξης [και από την 4^η Ενότητα στις σσ. 124-126 («Τα σημεία στίξης και η χρήση τους στον επικοινωνιακό λόγο»)], θα έχει την ευχέρεια να διαθέσει χρόνο εμπέδωσης και εμβάθυνσης αναφορικά με τις αναγνωστικές-επικοινωνιακές δεξιότητες και τα μορφοσυντακτικά φαινόμενα των περιεχομένων του διδακτικού εγχειριδίου της Α΄ τάξης (βλ. και Πίνακα 1) και τους Θεματικούς Άξονες των ενοτήτων 1, 4 και 6 του διδακτικού εγχειριδίου της Α΄ τάξης (π.χ. χρησιμοποιώντας τα παράλληλα κείμενα των Ενοτήτων

- στη Γ τάξη, και εφόσον θα εστιάσει κυρίως στις Θεματικές Ενότητες 4, 5 και 6 του διδακτικού εγχειριδίου της Β τάξης, θα έχει την ευχέρεια να διαθέσει χρόνο εμπέδωσης και εμβάθυνσης αναφορικά με τις αναγνωστικές-επικοινωνιακές δεξιότητες και τα μορφοσυντακτικά φαινόμενα των περιεχομένων και των υπόλοιπων ενοτήτων του διδακτικού εγχειριδίου της Β΄ τάξης και τους Θεματικούς Άξονες των ενοτήτων 2, 3 και 5 του διδακτικού εγχειριδίου της Α΄ τάξης (π.χ. χρησιμοποιώντας τα παράλληλα κείμενα των Ενοτήτων).

Πίνακας 1 - Α΄ ΤΑΞΗ

Θεματικοί άξονες	Αναγνωστικές – επικοινωνιακές δεξιότητες (ενδεικτικά)	Κειμενικά είδη	Μορφοσυντακτικά φαινόμενα
Βιώματα, εμπειρίες, ενδιαφέροντα των εφήβων Γνωριμία με τον κόσμο της επιστήμης και της τεχνολογίας Ο άνθρωπος και η φύση Ταξίδια Όψεις της σύγχρονης ενημέρωσης Πέρα από τα σύνορα	Δομή παραγράφου, Οργάνωση κειμένου (πλαγιότιτλοι, διάγραμμα κ.ά.), Συνοχή κειμένου, Ανάπτυξη παραγράφου με παραδείγματα, με αναλογία, με ορισμό, με αιτιολόγηση, με σύγκριση/ αντίθεση, Επιχειρηματολογία, Απροσχεδιάστος και προσχεδιασμένος λόγος, Συμμετοχή σε διάλογο/ αντιλογίες, Χρήση λεξικού, Περιγραφή, Αφήγηση, Αφηγηματικές τεχνικές, Σχόλιο και οπτική γωνία, Σχέση κειμένου / εικόνας	Ποίημα, Στίχοι τραγουδιών, Απόσπασμα διηγήματος, Απόσπασμα μυθιστορήματος, Παραβολή, Ταξιδιωτική εντύπωση Ομιλία, Άρθρο, Επιστολή διαμαρτυρίας ή αναφορά, Οδηγίες, Τουριστικός οδηγός, Ρεπορτάζ, Είδηση, Διαφήμιση, Αφίσα, Ημερολόγιο, Μικρή αγγελία, Κόμικς	Αναφορική και ποιητική λειτουργία της γλώσσας [δηλωτική και συνυποδηλωτική χρήση], Κυριολεκτική και μεταφορική χρήση της γλώσσας, Σύνθεση και παραγωγή, Λειτουργική χρήση επιθέτων και παρεπόμενων του ρήματος (χρόνοι, εγκλίσεις), Επιρρηματικοί προσδιορισμοί, Βουλευτικές – τελικές προτάσεις, Πλάγιος λόγος, Ύφος: επίσημο, λόγιο, λαϊκό, ειρωνεία, σαρκασμός, Εκφραστικά μέσα Συλλαβισμός Συνοχή προτάσεων και παραγράφων

Πίνακας 2 – Β΄ ΤΑΞΗ

Θεματικοί άξονες	Αναγνωστικές – επικοινωνιακές δεξιότητες (ενδεικτικά)	Κειμενικά είδη	Μορφοσυντακτικά φαινόμενα
<p>Γλώσσα</p> <p>Οι ανησυχίες των νέων</p> <p>Εμείς και οι άλλοι</p> <p>[Παράλληλα εμπεδώνοντας και εμβαθύνοντας τους Θεματικούς άξονες της Α΄ τάξης:</p> <p>Βιώματα, εμπειρίες, ενδιαφέροντα των εφήβων</p> <p>Ταξίδια</p> <p>Πέρα από τα σύνορα]</p>	<p>Συμμετοχή σε έρευνα, Συμμετοχή σε συνέντευξη, Ανάπτυξη παραγράφου με διαίρεση, Δομή ολόκληρου κειμένου, Περίληψη, Δραματοποίηση, Ανάγνωση πολυτροπικού κειμένου</p> <p>[Παράλληλα εμπεδώνοντας και εμβαθύνοντας τις αντίστοιχες της Α΄ τάξης: Δομή παραγράφου, Οργάνωση κειμένου (πλαγιότιτλοι, διάγραμμα κ.ά.), Συνοχή κειμένου, Ανάπτυξη παραγράφου με παραδείγματα, με αναλογία, με ορισμό, με αιτιολόγηση, με σύγκριση/ αντίθεση, Επιχειρηματολογία, Απροσχεδιασμένος λόγος, Συμμετοχή σε διάλογο/ αντιλογίες, Χρήση λεξικού, Περιγραφή, Αφήγηση, Αφηγηματικές τεχνικές, Σχόλιο και οπτική γωνία, Σχέση κειμένου / εικόνας]</p>	<p>Ποίημα, Στίχοι τραγουδιών, Απόσπασμα διηγήματος, Απόσπασμα μυθιστορήματος, Παραβολή, Ταξιδιωτική εντύπωση Ομιλία, Άρθρο, Επιστολή διαμαρτυρίας ή αναφορά, Οδηγίες, Τουριστικός οδηγός, Ρεπορτάζ, Είδηση, Διαφήμιση, Αφίσα, Ημερολόγιο, Μικρή αγγελία, Κόμικς Δημοτικό τραγούδι/ παραλογή, Απόσπασμα θεατρικού έργου, Απομνημονεύματα, Παρουσίαση βιβλίου, ταινίας... Αίτηση, Βιογραφικό σημείωμα, Ερωτηματολόγιο, Συνέντευξη, Επιστολή</p>	<p>Τα σημεία στίξης και η χρήση τους στον επικοινωνιακό λόγο, Αναγνώριση ύφους και ιδωματικών στοιχείων, Διάκριση καθαρεύουσας/ δημοτικής, Καθημερινός και επίσημος λόγος, Συνώνυμα, Αναφορικές προτάσεις, Ενεργητική παθητική σύνταξη, Λειτουργικός ρόλος παρατακτικής σύνδεσης</p> <p>[Παράλληλα εμπεδώνοντας και εμβαθύνοντας τα αντίστοιχα της Α΄ τάξης: Αναφορική και ποιητική λειτουργία της γλώσσας [δηλωτική και συνυποδηλωτική χρήση], Κυριολεκτική και μεταφορική χρήση της γλώσσας, Σύνθεση και παραγωγή, Λειτουργική χρήση επιθέτων και παρεπόμενων του ρήματος (χρόνοι, εγκλίσεις), Επιρρηματικοί προσδιορισμοί, Βουλευτικές – τελικές προτάσεις, Πλάγιος λόγος, Ύφος: επίσημο, λόγιο, λαϊκό, ειρωνεία, σαρκασμός, Εκφραστικά μέσα Συλλαβισμός Συνοχή προτάσεων και παραγράφων]</p>

Πίνακας 3 – Γ΄ ΤΑΞΗ

Θεματικοί άξονες	Αναγνωστικές – επικοινωνιακές δεξιότητες (ενδεικτικά)	Κειμενικά είδη	Μορφοσυντακτικά φαινόμενα
<p>Διαδρομές στον χώρο της τέχνης</p> <p>Ταξίδι στην Ιστορία</p> <p>Ο άνθρωπος ως πολίτης</p> <p>[Παράλληλα εμπεδώνοντας και εμβαθύνοντας τους Θεματικούς άξονες της Α τάξης:</p> <p>Γνωριμία με τον κόσμο της επιστήμης και της τεχνολογίας</p> <p>Ο άνθρωπος και η φύση</p> <p>Όψεις της σύγχρονης ενημέρωσης]</p>	<p>Συμμετοχή σε έρευνα, Συμμετοχή σε συνέντευξη, Ανάπτυξη παραγράφου με διαίρεση, Δομή ολόκληρου κειμένου, Περίληψη. Δραματοποίηση, Ανάγνωση πολυτροπικού κειμένου</p> <p>[Παράλληλα εμπεδώνοντας και εμβαθύνοντας τις αντίστοιχες της Α τάξης: Δομή παραγράφου, Οργάνωση κειμένου (πλαγιότιτλοι, διάγραμμα κ.ά.), Συνοχή κειμένου, Ανάπτυξη παραγράφου με παραδείγματα, με αναλογία, με ορισμό, με αιτιολόγηση, με σύγκριση/ αντίθεση, Επιχειρηματολογία, Απροσχεδιάστος/ και προσχεδιασμένος λόγος, Συμμετοχή σε διάλογο/ αντιλογίες, Χρήση λεξικού, Περιγραφή, Αφήγηση, Αφηγηματικές τεχνικές, Σχόλιο και οπτική γωνία, Σχέση κειμένου / εικόνας]</p>	<p>Ποίημα, Στίχοι τραγουδιών, Απόσπασμα διηγήματος, Απόσπασμα μυθιστορήματος, Παραβολή, Ταξιδιωτική εντύπωση Ομιλία, Άρθρο, Επιστολή διαμαρτυρίας ή αναφορά, Οδηγίες, Τουριστικός οδηγός, Ρεπορτάζ, Είδηση, Διαφήμιση, Αφίσα, Ημερολόγιο, Μικρή αγγελία, Κόμικς Δημοτικό τραγούδι/ παραλογή, Απόσπασμα θεατρικού έργου, Απομνημονεύματα, Παρουσίαση βιβλίου, ταινίας... Αίτηση, Βιογραφικό σημείωμα, Ερωτηματολόγιο, Συνέντευξη, Επιστολή</p>	<p>Τα σημεία στίξης και η χρήση τους στον επικοινωνιακό λόγο, Αναγνώριση ύφους και ιδωματικών στοιχείων, Διάκριση καθαρεύουσας/ δημοτικής, Καθημερινός και επίσημος λόγος, Συνώνυμα, Αναφορικές προτάσεις, Ενεργητική παθητική σύνταξη, Λειτουργικός ρόλος παρατακτικής σύνδεσης, Αλληγορία</p> <p>[Παράλληλα εμπεδώνοντας και εμβαθύνοντας τα αντίστοιχα της Α τάξης: Αναφορική και ποιητική λειτουργία της γλώσσας [δηλωτική και συνυποδηλωτική χρήση], Κυριολεκτική και μεταφορική χρήση της γλώσσας, Σύθεση και παραγωγή, Λειτουργική χρήση επιθέτων και παρεπόμενων του ρήματος (χρόνοι, εγκλίσεις), Επιρρηματικοί προσδιορισμοί, Βουλευτικές – τελικές προτάσεις, Πλάγιος λόγος, Ύφος: επίσημο, λόγιο, λαϊκό, ειρωνεία, σαρκασμός, Εκφραστικά μέσα Συλλαβισμός Συνοχή προτάσεων και παραγράφων]</p>

A. Παρουσίαση του μαθήματος

Σύμφωνα με το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών⁴ (ΦΕΚ 2319/τ. Β'/31.12.1999), στο σχολικό εγχειρίδιο «Νέα Ελληνικά», η διδασκαλία της Γλώσσας και της Λογοτεχνίας οργανώνεται με τρόπο ενιαίο σε όλη τη διδακτική διαδικασία. Κατά τη διδασκαλία τα κείμενα του εγχειριδίου αξιοποιούνται με τέτοιο τρόπο, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να ασκούνται σε δεξιότητες σχετικές με ποικίλους γραμματισμούς⁵.

Κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίησή της, η διδασκαλία: α) στηρίζεται στη μελέτη ενός ευρέος φάσματος κειμένων και β) αξιοποιεί συστηματικά δραστηριότητες λόγου, με στόχους την ενθάρρυνση της συμμετοχής των μαθητών/τριών στη διαδικασία του μαθήματος, τη διατύπωση εκ μέρους τους εμπειριστατωμένων κρίσεων, την έκφραση και διαπραγμάτευση αξιών και στάσεων κ.λπ.

Το Πρόγραμμα Σπουδών και οι δραστηριότητες του εγχειριδίου παρακινούν τον/την εκπαιδευτικό να υιοθετήσει ποικίλες διδακτικές μεθόδους και τεχνικές προσέγγισης των κειμένων, με έμφαση στην ενθάρρυνση της ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών/τριών στην κατεύθυνση της δημιουργίας κριτικών αναγνωστών. Επισημαίνεται ότι η συνδιδασκαλία Γλώσσας και Λογοτεχνίας απαιτεί προσοχή, για να μη γίνεται σε βάρος του ενός ή του άλλου αντικειμένου. Εξάλλου, καθένα από τα δύο αντικείμενα έχει τη δική του, ιδιαίτερη διδακτική μεθοδολογία η οποία παραμένει σεβαστή.

Καθώς η γλωσσική επάρκεια και οι αναγνωστικές δεξιότητες κατακτώνται και αναπτύσσονται σταδιακά μέσω δραστηριοτήτων και πρακτικών που λαμβάνουν χώρα σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο, η διδακτική διαδικασία πρέπει να δίνει συστηματικά στους μαθητές και τις μαθήτριες ευκαιρίες διαλόγου, κατά τη μελέτη των κειμένων, την εκπόνηση συνεργατικών δραστηριοτήτων, ατομικών εργασιών καθώς και σε συνθήκες ολομέλειας.

B. Διδακτική μεθοδολογία

Με βάση το πλαίσιο που παρουσιάστηκε στην προηγούμενη ενότητα, αφού διερευνήσουν τις συγκεκριμένες διδακτικές ανάγκες των μαθητών/τριών της τάξης τους, οι εκπαιδευτικοί θα σχεδιάσουν τη διδασκαλία τους λαμβάνοντας υπόψη τα ακόλουθα:

Το σχολικό εγχειρίδιο είναι οργανωμένο σε διδακτικές ενότητες. Σε κάθε διδακτική ενότητα ανθολογούνται κείμενα που σχετίζονται με το θέμα της ενότητας. Η διδασκαλία δεν περιορίζεται στην πληροφόρηση των μαθητών/τριών για καθένα από τα παρουσιαζόμενα θέματα. Επιδιώκεται η ανάπτυξη εκ μέρους τους επικοινωνιακών και κοινωνικών δεξιοτήτων.

⁴ Στο εξής, στο παρόν κείμενο, οι αναφορές στο Πρόγραμμα Σπουδών (Π.Σ.) στηρίζονται στο συγκεκριμένο ΦΕΚ.

⁵ Σύμφωνα με την τρέχουσα βιβλιογραφία ο όρος «γραμματισμός» δεν αναφέρεται μόνο στην ικανότητα του ατόμου για ανάγνωση και γραφή, αλλά αφορά τη δυνατότητά του να λειτουργεί αποτελεσματικά σε διάφορα περιβάλλοντα και καταστάσεις επικοινωνίας, χρησιμοποιώντας κείμενα γραπτού και προφορικού λόγου, καθώς επίσης μη γλωσσικά κείμενα (λ.χ. εικόνες, σχεδιαγράμματα, χάρτες κλπ.). Γίνεται η διάκριση ανάμεσα στον «λειτουργικό γραμματισμό» που είναι ποσοτικά μετρήσιμος και αναφέρεται στις δεξιότητες του ατόμου για την ομαλή ένταξή του στην αγορά εργασίας και στον «κριτικό γραμματισμό» που συνδέεται με την ευαισθητοποίηση του ατόμου απέναντι στις λειτουργίες των κυρίαρχων μορφών γραμματισμού και στην ανάπτυξη κριτικής στάσης απέναντί τους. Πέραν από αυτή τη διάκριση ανάμεσα σε «λειτουργικό γραμματισμό» και «κριτικό γραμματισμό», υπάρχουν και άλλες διακρίσεις όπως: ψηφιακός γραμματισμός, κοινωνικός γραμματισμός, πολιτισμικός γραμματισμός. Συχνά χρησιμοποιείται ο όρος «πολυγραμματισμοί».

Οι δραστηριότητες που συνοδεύουν τα κείμενα στοχεύουν να ασκήσουν τους μαθητές και τις μαθήτριες τόσο σε στρατηγικές ανάγνωσης-κατανόησης κειμένου όσο και σε πρακτικές παραγωγής λόγου.

Η διδασκαλία δεν χρειάζεται να ακολουθεί τη γραμμική διάταξη του σχολικού εγχειριδίου, αλλά είναι στη διακριτική ευχέρεια των εκπαιδευτικών, σε συνεργασία μεταξύ τους, να επιλέξουν τις δικές τους «διαδρομές» λαμβάνοντας επίσης υπόψη τα ενδιαφέροντα και τις εμπειρίες των μαθητών/τριών. **Κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς να διδαχθούν κείμενα από όλες διδακτικές ενότητες.** Η διδασκαλία μπορεί, επίσης, να εμπλουτίζεται με επιπλέον κείμενα λογοτεχνικά ή μη (μονοτροπικά ή πολυτροπικά, συνεχή ή ασυνεχή, σύντομα ή εκτενή) από έγκριτες πηγές, έντυπες ή/και ηλεκτρονικές.

Ανά ενότητα πρέπει να διατίθεται ο αναγκαίος διδακτικός χρόνος, ώστε οι μαθητές/τριες να εμπιστευθούν στην ανάγνωση-κατανόηση των κειμένων, να συνειδητοποιούν γλωσσικές λειτουργίες, να εμπλέκονται σε δραστηριότητες ερμηνείας και να παράγουν δικά τους κείμενα. Η παραγωγή λόγου εκ μέρους των μαθητών/τριών θα συνδυάζεται με διδακτικές διαδικασίες αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης. Η αυτοαξιολόγηση και ανατροφοδότηση των μαθητών/τριών κατά την παραγωγή γραπτών κειμένων συνεισφέρει στη βελτίωση της παραγωγής γραπτού λόγου και τους βοηθά στη σταδιακή κατάκτηση γλωσσικής επίγνωσης.

Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να αξιοποιήσουν τις προτεινόμενες διαδικτυακές πηγές από το διδακτικό υλικό, να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται λόγω του δυναμικού τους χαρακτήρα ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

Επισημάνσεις για τη διδασκαλία της Γλώσσας

Σύμφωνα με τη σκοποθεσία του Προγράμματος Σπουδών, ως αποτέλεσμα της γλωσσικής διδασκαλίας, αναμένεται οι μαθητές/τριες «να αποκωδικοποιούν μηνύματα και παράλληλα να διευρύνουν τους μηχανισμούς της [ελληνικής] γλώσσας. Να χρησιμοποιούν δηλαδή τη σκέψη τους και τη γλώσσα που ήδη κατέχουν για να εκφράζονται προφορικά και γραπτά με αποτελεσματικό τρόπο». Επίσης, προσδοκείται «να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της γλώσσας για την κοινωνική τους ζωή, ώστε είτε ως πομποί είτε ως δέκτες να αναγνωρίζουν τις ανεπάρκειες ή τις δυνατότητες του δικού τους λόγου και των άλλων, ανάλογα με τις περιστάσεις επικοινωνίας».

Κατά τη διδασκαλία, πραγματοποιούνται ποικίλες δραστηριότητες ανάγνωσης-κατανόησης κειμένου, προκειμένου οι μαθητές/τριες να ασκούνται συστηματικά σε πρακτικές που περιλαμβάνουν:

- τον εντοπισμό της πληροφορίας στο κείμενο (πρόσωπα, χώρος, χρόνος, σκηνικό, κοινωνικό πλαίσιο, βασικές ιδέες του γράφοντος κ.λπ.),
- τη σύνδεση της πληροφορίας με το επικοινωνιακό πλαίσιο και το κειμενικό είδος (π.χ. οι μαθητές/τριες συσχετίζουν το βασικό μήνυμα του κειμένου με τον πομπό, τον/τους δέκτη/ες, τις περιστάσεις επικοινωνίας, τον σκοπό της συγγραφής του κειμένου),
- τη διερεύνηση του τρόπου οργάνωσης του κειμένου (π.χ. οι μαθητές/τριες αναγνωρίζουν τη δομή ολόκληρου κειμένου ή παραγράφου, μελετούν στοιχεία

συνοχής και συνεκτικότητας, παρακολουθούν τη συλλογιστική πορεία που αναπτύσσεται, τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται ο λόγος),

- τη μελέτη των μορφοσυντακτικών φαινομένων και κυρίως της συνεισφοράς τους στη νοηματοδότηση του κειμένου (π.χ. ενεργητική / παθητική σύνταξη, κυριολεκτική και μεταφορική χρήση της γλώσσας, ρόλος των σημείων στίξης),
- τη μελέτη του λεξιλογίου σε συσχετισμό με το επικοινωνιακό πλαίσιο και το κειμενικό είδος (κατάλληλη γλωσσική ποικιλία, κατάλληλο ύφος, ειδικό λεξιλόγιο, επιστημονικός και συγκινησιακός τόνος του λόγου κ.λπ.),
- την κριτική ανάγνωση δεδομένων του κειμένου, με βάση το κοινωνικό, ιστορικό, γεωγραφικό πλαίσιο τους (π.χ. οι μαθητές/τριες εξετάζουν το κείμενο με κριτική διάθεση, υπό το πρίσμα εξωκειμενικών παραμέτρων, όπως είναι οι προσωπικές γνώσεις και εμπειρίες τους, και αξιολογούν ιδέες, πράξεις, χαρακτήρες και επιχειρήματα του κειμένου, εντοπίζουν αντιφάσεις, προκαταλήψεις και στερεότυπα).

Δεδομένων των διαφοροποιημένων αναγνωστικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών, ο/η εκπαιδευτικός καλείται να εμπλουτίσει το διδακτικό υλικό του σχολικού εγχειριδίου με επιπλέον κείμενα και αντίστοιχες δραστηριότητες ανάγνωσης-κατανόησης. Στο πλαίσιο αυτό παρουσιάζονται, στη συνέχεια, ενδεικτικές δραστηριότητες ανοικτού τύπου, οι οποίες με τρόπο διαβαθμισμένο μπορούν να υπηρετήσουν στρατηγικές ανάγνωσης-κατανόησης κειμένου ανάλογα με τη γλωσσική ετοιμότητα των μαθητών/τριών. Κατά την επεξεργασία του κειμενικού υλικού, οι μαθητές/τριες προχωρώντας από απλούστερες σε πιο απαιτητικές δραστηριότητες καλούνται:

- να εντοπίσουν τις πληροφορίες του κειμένου (π.χ. πρόσωπα, γεγονότα, καταστάσεις, χωροχρονικό πλαίσιο),
- να προσδιορίσουν το επικοινωνιακό πλαίσιο του κειμένου (π.χ. τον πομπό, τον δέκτη, το μέσο μετάδοσης του μηνύματος, τον σκοπό για τον οποίο γράφτηκε),
- να αναγνωρίσουν τον σκοπό του κειμένου και να τον συσχετίσουν με λεξιλογικές ή μορφοσυντακτικές επιλογές του συγγραφέα,
- να εντοπίσουν και να αποδώσουν με πλαγιότιτλους τη δομή του κειμένου,
- να διακρίνουν στη δομή του κειμένου τις διαρθρωτικές λέξεις και τι δηλώνουν (π.χ. χρονική ακολουθία, σχέσεις αιτίου – αποτελέσματος κ.ά.),
- να προχωρήσουν σε σύνθεση περίληψης με βάση τους πλαγιότιτλους που θα έχουν εντοπίσει στο κείμενο, χρησιμοποιώντας ταυτόχρονα τις απαραίτητες διαρθρωτικές λέξεις και λαμβάνοντας υπόψη συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο,
- να εντοπίσουν τα επιχειρήματα του συγγραφέα στο κείμενο,
- να διατυπώσουν με δικά τους λόγια τη σημασία των λέξεων-φράσεων που δε χρησιμοποιούνται κυριολεκτικά στο κείμενο,
- να αντικαταστήσουν όρους της πρότασης με συνώνυμα και αντώνυμα σε συσχέτιση με το νόημα και το ύφος του κειμένου,
- να εξηγήσουν την επικοινωνιακή λειτουργία των σημείων στίξης του κειμένου σε σχέση με την πρόθεση του συγγραφέα και/ή τον σκοπό του κειμένου,
- να μετατρέψουν προτάσεις από ευθύ σε πλάγιο λόγο και αντίστροφα και να σχολιάσουν το επικοινωνιακό αποτέλεσμα,

- να μετατρέψουν την ενεργητική σε παθητική σύνταξη σε μια περίοδο λόγου και αντίστροφα και να σχολιάσουν το επικοινωνιακό αποτέλεσμα,
- να παρουσιάσουν σε συνεχές κείμενο το περιεχόμενο μη συνεχών κειμένων (πίνακες, διαγράμματα, εικόνες, χάρτες, σύμβολα κ.τ.λ.),
- να αντιπαραβάλουν και να συγκρίνουν πληροφορίες μεταξύ κειμένων (συνεχών, μη συνεχών),
- να αξιολογήσουν τη χρήση της εικόνας στην αποτελεσματικότητα του μηνύματος ενός πολυτροπικού κειμένου,
- να εντοπίσουν στοιχεία που φανερώνουν τα ιστορικοκοινωνικά χαρακτηριστικά της εποχής δημιουργίας του κειμένου,
- να εντοπίσουν σημεία στο κείμενο όπου αναπαράγονται κοινωνικά στερεότυπα και προκαταλήψεις.

Η παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου από τους μαθητές και τις μαθήτριες είναι άρρηκτα δεμένη με όλες τις φάσεις διδασκαλίας στο γλωσσικό μάθημα. Θα πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα ότι για τους μαθητές και μαθήτριες συχνά είναι περισσότερο προσφιλείς οι δραστηριότητες προφορικού λόγου, ενώ δυσκολεύονται στην παραγωγή γραπτών κειμένων.

Η παραγωγή γραπτού λόγου συνδέεται με τα μελετώμενα κείμενα, απορρέει από αυτά και λειτουργεί ως ολοκλήρωση των διαδικασιών κατανόησης. Ζητείται από τους μαθητές και τις μαθήτριες να αναπτύξουν ένα θέμα σε σχέση με το κείμενο ή να αναπτύξουν προσωπικές απόψεις παίρνοντας αφορμή από το κείμενο. Στην εκφώνηση αυτών των δραστηριοτήτων διασαφηνίζεται οπωσδήποτε το κειμενικό είδος και η περίσταση επικοινωνίας στην οποία εντάσσεται το παραγόμενο κείμενο, με ιδιαίτερη αναφορά στον σκοπό για τον οποίο γράφεται, στους συντάκτες και στους αποδέκτες του. Επίσης, δίνονται οδηγίες σχετικά με τη μορφή, το ύφος και την έκταση του παραγόμενου κειμένου, που καθορίζεται κατά προσέγγιση.

Η παραγωγή γραπτού λόγου να γίνεται κυρίως στο σχολείο και να συνοδεύεται από διαδικασίες ανατροφοδότησης των μαθητών/τριών, για παράδειγμα με τη διαδικασία αυτοδιόρθωσης των κειμένων από τους μαθητές και τις μαθήτριες. Η ανατροφοδότηση με διαδικασίες αυτοαξιολόγησης των μαθητών/τριών κατά την παραγωγή γραπτών κειμένων συνεισφέρει στη βελτίωση της δεξιότητας παραγωγής γραπτού λόγου και τους/τις βοηθά στην απόκτηση γλωσσικής επίγνωσης. Μεταξύ άλλων, ως δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου, μπορούν να αξιοποιηθούν και τα ακόλουθα:

- διατύπωση γνώμης εκ μέρους των μαθητών/τριών απέναντι στα θέματα/ιδέες του κειμένου ή τα επιχειρήματα του συγγραφέα και αιτιολόγησή της με βάση την προσωπική τους εμπειρία,
- διατύπωση και αιτιολόγηση επιχειρημάτων σε θέμα που προκαλεί αντιπαράθεση με βάση το αρχικό κείμενο,
- συμπλήρωση κειμένου που έχει δοθεί με νέα επιχειρήματα,
- συγγραφή άρθρου γνώμης (εφημερίδας, περιοδικού και διαδικτύου) με συγκεκριμένο θέμα, σκοπό, αποδέκτες και πλαίσιο επικοινωνίας,
- συγγραφή κειμένου σε μορφή δημοσιογραφικής ανταπόκρισης (ρεπορτάζ) με συγκεκριμένο θέμα, αποδέκτες και πλαίσιο επικοινωνίας,

- συγγραφή κειμένου σε μορφή συνέντευξης, η οποία στοιχειοθετείται με βάση το κείμενο και με συγκεκριμένο θέμα,
- σύνταξη διαφημιστικού κειμένου με συγκεκριμένο πλαίσιο αναφοράς (αποδέκτες, μέσο επικοινωνίας κ.τ.λ.), για την προώθηση προϊόντος ή υπηρεσίας σε συνάφεια με αρχικό κείμενο,
- συγγραφή σύντομου δοκιμίου με σκοπό την έκφραση γνώμης επί στοιχείων του αρχικού κειμένου,
- σύνταξη ομιλίας με θέμα που σχετίζεται με το αρχικό κείμενο, για την οποία δίνονται οδηγίες στους μαθητές σχετικά με την κατάσταση επικοινωνίας, τον σκοπό και τους αποδέκτες.

Κατά την αξιολόγηση στην παραγωγή γραπτού λόγου ελέγχεται η ικανότητα των μαθητών/τριών να εκφράζονται ανάλογα με τον σκοπό που επιδιώκουν να πετύχουν (αποτελεσματικότητα) και πιο συγκεκριμένα: α) να αποδίδουν με πληρότητα και σαφήνεια τις σκέψεις τους (περιεχόμενο), β) να οργανώνουν το κείμενό τους, έτσι ώστε η δομή του να έχει συνοχή και συνεκτικότητα (δομή), γ) να χρησιμοποιούν το λεξιλόγιο και τους μορφοσυντακτικούς κανόνες, για να πετύχουν το κατάλληλο ύφος ανάλογα με την επικοινωνιακή περίπτωση και το κειμενικό είδος (χρήση της γλώσσας).

Επισημάνσεις για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας

Σύμφωνα με τη σκοποθεσία του Προγράμματος Σπουδών, κατά τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας, βασικές επιδιώξεις θεωρούνται:

- η επικοινωνία των μαθητών/τριών με ποικιλία αξιόλογων λογοτεχνικών κειμένων,
- η συστηματική άσκησή τους σε στρατηγικές ανάγνωσης, οι οποίες θα τους/τις εξοικειώνουν με τις ειδικές χρήσεις της λογοτεχνικής γλώσσας, την τεχνική, χαρακτηριστικά του ύφους κ.λπ., και θα καλλιεργούν ικανότητες κατανόησης και ερμηνευτικής προσέγγισης του κειμένου, και
- η παραγωγή εκ μέρους των μαθητών/τριών κειμένων, αξιοποιώντας τη δημιουργικότητα, τη φαντασία, τη δύναμη του λόγου που ήδη κατέχουν και την κρίση τους, ενεργοποιώντας τα βιώματα και τις εμπειρίες τους.

Επομένως, στη διδακτική πράξη «επίκεντρο» της λογοτεχνικής προσέγγισης θα αποτελέσει «ο μαθητής ως αναγνώστης» και «το κείμενο» ως πεδίο, όπου μορφή και περιεχόμενο, συμπράττουν στη δημιουργία της ιδιαίτερης γλωσσικής έκφρασης της Λογοτεχνίας.

Κατά τη διδασκαλία, για την αρχική πρόσληψη και συνολική προσέγγιση του λογοτεχνικού κειμένου, πραγματοποιούνται ποικίλες δραστηριότητες ανάγνωσης, κατανόησης, ερμηνείας και δημιουργικής έκφρασης. Στόχος είναι να βοηθηθούν οι μαθητές/τριες να καταλάβουν τη σημασία που έχει ο τρόπος με τον οποίο διαβάζουμε ένα κείμενο. Δεδομένης της δομής του σχολικού εγχειριδίου, όπου σε κάθε διδακτική ενότητα εναλλάσσονται κείμενα λογοτεχνικά με μη λογοτεχνικά, ο/η εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να μεθοδεύσει τη διδασκαλία σε τρεις φάσεις: πριν από την ανάγνωση, κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης και μετά την ανάγνωση, αξιοποιώντας ενδεχομένως έτσι και ορισμένα από τα μη λογοτεχνικά κείμενα της ενότητας.

Ειδικότερα, οι δραστηριότητες πριν από την ανάγνωση μπορεί: α) να εξοικειώνουν τους μαθητές και τις μαθήτριες με έννοιες και ζητήματα που πραγματεύεται το κείμενο, β) να

σκιαγραφούν το ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο στο οποίο αυτό εγγράφεται, γ) να προετοιμάζουν τους μαθητές και τις μαθήτριες για ερωτήματα που θα απευθύνουν στα κείμενα που θα διαβάσουν. Τόσο κατά την προαναγνωστική διαδικασία, όσο και στη φάση της κυρίως ανάγνωσης, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ενσωματώσει τεχνικές αφόρμησης, με στόχο να προσελκύσει το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών, να ενθαρρύνει τη συμμετοχή τους κ.λπ..

Κατά την ανάγνωση, που συνιστά και την κύρια φάση της διδασκαλίας, οργανώνονται δραστηριότητες με τις οποίες επιδιώκεται οι μαθητές/τριες να είναι σε θέση:

- να εντοπίζουν την πληροφορία ή τις πληροφορίες που περιέχονται στο κείμενο (όπως πρόσωπα, χώρος, χρόνος, κοινωνικό πλαίσιο δράσης των ηρώων, βασικά θέματα ή ιδέες που απασχολούν τον συγγραφέα κ.ά.),
- να διακρίνουν τι λέει το κείμενο από το πώς το λέει και να αναγνωρίζουν βασικά σημεία οργάνωσης της αφηγηματικής πλοκής ή της ποιητικής γραφής,
- με αφετηρία τον τίτλο του κειμένου, πριν την ανάγνωση, να διατυπώνουν υποθέσεις και προσδοκίες σχετικά με το θέμα και την πιθανή εξέλιξη του κειμένου και, στη συνέχεια, κατά την ανάγνωση, να επιβεβαιώνουν ή να διαψεύδουν τις υποθέσεις τους με βάση στοιχεία από το κείμενο,
- να προχωρούν σε προσεκτική ανάγνωση του κειμένου, αξιοποιώντας οδηγίες του/της εκπαιδευτικού σχετικά με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του κειμένου (π.χ. αφηγηματικούς τρόπους και τεχνικές, σχήματα λόγου, συμβολισμούς, εικόνες κ.ά.) και να καταλήγουν στην προφορική ή γραπτή απόδοση του δικού τους εμπειριστατωμένου νοήματος για το κείμενο,
- να αξιοποιούν δεδομένα και πληροφορίες που τους δίνονται για την αναγνώριση των αξιών που προβάλλει ο συγγραφέας,
- να αναλύουν τους χαρακτήρες του κειμένου τεκμηριώνοντας την άποψή τους με βάση στοιχεία του κειμένου,
- να εκφράζουν την κρίση τους για ιδέες, αξίες, στάσεις, συμπεριφορές που αναδεικνύονται στο κείμενο με βάση είτε τα κειμενικά συμφραζόμενα είτε τα ιστορικά και ιδεολογικά συμφραζόμενα της εποχής παραγωγής του έργου,
- να συγκρίνουν ιδέες, αξίες, στάσεις, συμπεριφορές που αναδεικνύονται στο κείμενο με αυτές του σήμερα,
- να συσχετίζουν ιδέες, αξίες, στάσεις, συμπεριφορές που αναδεικνύονται στο κείμενο με προσωπικές εμπειρίες, βιώματα, συναισθήματα,
- να εκφέρουν την αρέσκεια ή απαρέσκειά τους για το κείμενο με τρόπο τεκμηριωμένο,
- να ανταποκρίνονται στο κείμενο, εκφράζοντας σκέψεις και συναισθήματα που τους δημιουργεί και αξιοποιώντας ποικίλους σημειωτικούς τρόπους και μέσα (για παράδειγμα πολυτροπική αναπαράσταση ενός ποιήματος με χρήση εικόνων, μουσικής και βίντεο, ηχογράφηση μιας απαγγελίας, μελοποίηση ενός ποιήματος, αξιοποίηση θεατρικών τεχνικών).

Γενικότερα, οι εργασίες και οι δραστηριότητες μετά την ανάγνωση είναι ποικίλες, έχουν ως στόχο την εμπάθυνση και διαπραγμάτευση του νοήματος και συνδέονται με τη θεματική της διδακτικής ενότητας.

Στο πλαίσιο της διδασκαλίας, η μαθησιακή διαδικασία μπορεί, σύμφωνα και με τις κατευθύνσεις του Π.Σ., να εμπλουτίζεται με την ανάγνωση και άλλων λογοτεχνικών κειμένων πέραν των ανθολογημένων στο σχολικό εγχειρίδιο. Στη διδασκαλία μπορούν να αξιοποιηθούν και άλλες μορφές τέχνης (κινηματογράφος, εικαστικά κ.ά.), στην κατεύθυνση της διεύρυνσης του πολιτισμικού ορίζοντα των μαθητών/τριών.

Γ. Διαχείριση του υλικού των σχολικού εγχειριδίου

Λαμβάνοντας υπόψη τους επιδιωκόμενους διδακτικούς στόχους του Προγράμματος Σπουδών, στον ακόλουθο Πίνακα διακρίνονται τέσσερις αλληλοσυμπληρούμενοι άξονες. Στον πίνακα δεν επαναλαμβάνονται αναγνωστικές – επικοινωνιακές δεξιότητες και μορφοσυντακτικά φαινόμενα τα οποία έχουν γίνει αντικείμενο διδασκαλίας στις Α΄, Β΄ και Γ΄ τάξεις ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ. και συνεχίζουν να αποτελούν αντικείμενο άσκησης στη Δ΄ τάξη.

Θεματικοί άξονες	Αναγνωστικές – επικοινωνιακές δεξιότητες (ενδεικτικά)	Κειμενικά είδη	Μορφοσυντακτικά φαινόμενα
Από τον 20 ^ο στον 21 ^ο αιώνα Ο πολίτης και οι θεσμοί Ζώντας την καθημερινότητα Μιλώντας για προβλήματα του ανθρώπου και του κόσμου Η Ελλάδα και ο κόσμος	Συμμετοχή σε συζήτηση – δημόσιο διάλογο, Τρόποι και μέσα πειθούς, Αξιολόγηση επιχειρήματος, Πειθώ στον πολιτικό λόγο, Θέση αφηγητή, Ο χρόνος στην αφήγηση, Πειθώ στη διαφήμιση, Μέσα πειθούς στη διαφήμιση, Πειθώ στον επιστημονικό λόγο, Πρόλογος και επίλογος σε επικοινωνιακό πλαίσιο, Χαρακτηριστικά Παραδοσιακής και Μοντέρνας Ποίησης,	Δοκίμιο, Δημοσιογραφικά κείμενα (άρθρα, επιφυλλίδες), Ποίημα/τραγούδι, Απόσπασμα μυθιστορήματος	Τονισμός μονοσύλλαβων και δισύλλαβων λέξεων Ευθύς και πλάγιος λόγος Πλαγιότιτλοι παραγράφων Σύνθεση και παραγωγή λέξεων Παρηχήσεις Συνώνυμα-Αντώνυμα Αχώριστα μόρια Λόγιο επίπεδο λόγου Γλωσσικές ποικιλίες Μεταφορά και κυριολεξία Αναγνώριση ύφους

	Δοκίμιο και Λογοτεχνία, Τρόποι του χιούμορ, της ειρωνείας, του σαρκασμού		
--	---	--	--

Για τη βαθμολόγηση των επιδόσεων των μαθητών και των μαθητριών σε γραπτές εξετάσεις, ως προς τη συνοπτική απόδοση (θέμα 1ο) και την παραγωγή κριτικού λόγου, αναγνωστικής ανταπόκρισης ή δημιουργικής γραφής (θέμα 3ο), παρατίθενται στο Παράρτημα ως υποδείγματα πίνακες διαβαθμισμένων κριτηρίων. Για το 2ο θέμα δεν παρατίθενται πίνακες λόγω της ποικιλίας των ερωτημάτων, τόσο ως προς το είδος τους (κλειστού, ανοικτού τύπου) όσο και ως προς τον στόχο τους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Πίνακες διαβαθμισμένων κριτηρίων

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ - Α΄ Β΄ Γ΄ ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.

Θέμα 1ο: Συνοπτική Απόδοση

Βαθμός	6 - 5	5 - 4	4 - 3	3 - 2	1 - 0
Περιεχόμενο (1-6)	Άριστη έως πολύ καλή παρουσίαση όλων των πτυχών του θέματος, τήρηση του ορίου των λέξεων	Πολύ καλή έως καλή παρουσίαση των περισσότερων πτυχών του θέματος, τήρηση του ορίου των λέξεων	Καλή έως περιορισμένη παρουσίαση ορισμένων πτυχών του θέματος, μερική τήρηση του ορίου των λέξεων	Περιορισμένη έως ανεπαρκής παρουσίαση του θέματος, χωρίς αναφορά στις βασικές πτυχές του, μη τήρηση του ορίου των λέξεων	Άστοχη έως μηδενική παρουσίαση του θέματος
	Άριστη έως πολύ καλή παρουσίαση όλων των σημαντικών συμπληρωματικών πληροφοριών	Πολύ καλή έως καλή παρουσίαση των περισσότερων σημαντικών συμπληρωματικών πληροφοριών	Καλή έως περιορισμένη παρουσίαση ορισμένων σημαντικών συμπληρωματικών πληροφοριών	Περιορισμένη έως ανεπαρκής παρουσίαση συμπληρωματικών πληροφοριών	Άστοχη έως μηδενική παρουσίαση πληροφοριών
	Άριστη έως πολύ καλή παρουσίαση όλων των απόψεων του/της συγγραφέα	Πολύ καλή έως καλή παρουσίαση των περισσότερων απόψεων του/της συγγραφέα	Καλή έως περιορισμένη παρουσίαση των απόψεων του/της συγγραφέα	Περιορισμένη έως ανεπαρκής παρουσίαση των απόψεων του/της συγγραφέα	Άστοχη έως μηδενική παρουσίαση των απόψεων του/της συγγραφέα
Βαθμός	5 - 4	4 - 3	3 - 2	2 - 1	1 - 0
Οργάνωση (1-5)	Άριστη έως πολύ καλή αξιοποίηση τεχνικών πύκνωσης/παράφρασης για την παρουσίαση των πληροφοριών	Πολύ καλή έως καλή αξιοποίηση τεχνικών πύκνωσης/παράφρασης για την παρουσίαση των πληροφοριών	Καλή έως περιορισμένη αξιοποίηση τεχνικών πύκνωσης/παράφρασης για την παρουσίαση των πληροφοριών/πιστή μεταφορά ορισμένων τμημάτων του κειμένου	Περιορισμένη έως ανεπαρκής αξιοποίηση τεχνικών πύκνωσης/παράφρασης για την παρουσίαση των πληροφοριών/πιστή μεταφορά μεγάλων τμημάτων του κειμένου	Ανεπαρκής έως μηδενική αξιοποίηση τεχνικών πύκνωσης/παράφρασης για την παρουσίαση των πληροφοριών/αυτούσια μεταφορά του κειμένου
	Άριστη έως πολύ καλή παρουσίαση των πληροφοριών με συνεκτικότητα και συνοχή	Πολύ καλή έως καλή παρουσίαση των πληροφοριών με συνεκτικότητα και συνοχή	Καλή έως περιορισμένη παρουσίαση των πληροφοριών με συνεκτικότητα και συνοχή	Περιορισμένη έως ανεπαρκής συνεκτικότητα και συνοχή του κειμένου	Ανεπαρκής έως μηδενική συνεκτικότητα και συνοχή
Βαθμός	4	3	2	1	0
Γλώσσα (1-4)	Άριστη έως πολύ καλή αξιοποίηση ορθών γραμματικο-συντακτικών δομών, διατυπωμένων με ακρίβεια	Πολύ καλή έως καλή αξιοποίηση ορθών γραμματικο-συντακτικών δομών, διατυπωμένων με ακρίβεια	Καλή έως περιορισμένη αξιοποίηση ορθών γραμματικο-συντακτικών δομών	Ανεπαρκής εκφορά λόγου	Μηδενική εκφορά λόγου
	Άριστη έως πολύ καλή παρουσία μεγάλου εύρους κατάλληλων λεξιλογικών στοιχείων, συμβατών με το ζητούμενο, διατυπωμένων με ακρίβεια στην έκφραση	Πολύ καλή έως καλή παρουσία κατάλληλων λεξιλογικών στοιχείων, συμβατών με το ζητούμενο, διατυπωμένων με ακρίβεια στην έκφραση	Καλή έως περιορισμένη παρουσία κατάλληλων λεξιλογικών στοιχείων, συμβατών με το ζητούμενο, εν μέρει διατυπωμένων με ακρίβεια στην έκφραση		
	Άριστη έως πολύ καλή ορθογραφία και στίξη	Πολύ καλή έως καλή ορθογραφία και στίξη	Καλή έως περιορισμένη ορθογραφία και στίξη		

Θέμα 3ο: Παραγωγή Γραπτού Λόγου(Νεοελληνική γλώσσα)

Βαθμός	10 - 8	7 - 6	5 - 4	3 - 1
Περιεχόμενο (1-10)	Άριστη έως πολύ καλή ανταπόκριση σε όλες τις πτυχές του θέματος	Πολύ καλή έως καλή ανταπόκριση σε όλες τις πτυχές του θέματος	Καλή έως περιορισμένη ανταπόκριση στις πτυχές του θέματος	Περιορισμένη έως ανεπαρκής ανταπόκριση στις πτυχές του θέματος
	Άριστη έως πολύ καλή, δημιουργική αξιοποίηση των βασικών ιδεών/εννοιών του κειμένου αναφοράς	Πολύ καλή έως καλή δημιουργική αξιοποίηση των βασικών ιδεών/εννοιών του κειμένου αναφοράς	Καλή έως περιορισμένη αξιοποίηση των βασικών ιδεών/εννοιών του κειμένου αναφοράς	Περιορισμένη έως ανεπαρκής αξιοποίηση των βασικών ιδεών/εννοιών του κειμένου αναφοράς
	Άριστη έως πολύ καλή λογική ανάπτυξη ιδεών (συνεκτικότητα), εντός του ορίου των λέξεων	Πολύ καλή έως καλή λογική ανάπτυξη ιδεών (συνεκτικότητα), εντός του ορίου των λέξεων	Καλή έως περιορισμένη λογική ανάπτυξη ιδεών (συνεκτικότητα), μικρή υπέρβαση του αριθμού λέξεων	Περιορισμένη έως ανεπαρκής λογική ανάπτυξη ιδεών (συνεκτικότητα), μεγάλη υπέρβαση του αριθμού των λέξεων
	Άριστη έως πολύ καλή επίτευξη του επικοινωνιακού στόχου	Πολύ καλή έως καλή επίτευξη του επικοινωνιακού στόχου	Καλή έως περιορισμένη επίτευξη του επικοινωνιακού στόχου	
Βαθμός	8 - 7	6 - 5	4 - 3	2 - 1
Οργάνωση (1-8)	Άριστη έως πολύ καλή οργάνωση κειμένου (συνοχή & αλληλουχία νοημάτων, παραγραφοποίηση, ποικιλία κατάλληλων διαρθρωτικών λέξεων)	Πολύ καλή έως καλή οργάνωση κειμένου (συνοχή & αλληλουχία νοημάτων, παραγραφοποίηση, ποικιλία κατάλληλων διαρθρωτικών λέξεων)	Καλή έως περιορισμένη οργάνωση κειμένου (συνοχή & αλληλουχία νοημάτων, μερική παραγραφοποίηση, περιορισμένη παρουσία κατάλληλων διαρθρωτικών λέξεων)	Περιορισμένη έως ανεπαρκής οργάνωση κειμένου (περιορισμένη συνοχή & αλληλουχία νοημάτων, απουσία παραγραφοποίησης και διαρθρωτικών λέξεων)
	Άριστη έως πολύ καλή αξιοποίηση των μακροδομικών χαρακτηριστικών του κειμενικού είδους (π.χ. προσφώνηση, αποφώνηση, τίτλος, κ.λπ.)	Πολύ καλή έως καλή αξιοποίηση των μακροδομικών χαρακτηριστικών του κειμενικού είδους (π.χ. προσφώνηση, αποφώνηση, τίτλος, κ.λπ.)	Καλή έως περιορισμένη αξιοποίηση των μακροδομικών χαρακτηριστικών του κειμενικού είδους (π.χ. ανεπιτυχής προσφώνηση, αποφώνηση, τίτλος, κ.λπ.)	Περιορισμένη έως ανεπαρκής αξιοποίηση των μακροδομικών χαρακτηριστικών του κειμενικού είδους (π.χ. απουσία προσφώνησης, αποφώνησης, τίτλου, κ.λπ.)
	Άριστη έως πολύ καλή δυνατότητα δομικών μετασχηματισμών του κειμένου αναφοράς (π.χ. ονοματοποιήσεις, ευθύς/πλάγιος λόγος, πυκνότητα, κ.λπ.)	Πολύ καλή έως καλή δυνατότητα δομικών μετασχηματισμών του κειμένου αναφοράς (π.χ. ονοματοποιήσεις, ευθύς/πλάγιος λόγος, πυκνότητα, κ.λπ.)	Καλή έως περιορισμένη δυνατότητα δομικών μετασχηματισμών του κειμένου αναφοράς (π.χ. ανεπιτυχής ονοματοποιήσεις, ανεπιτυχής μετατροπή ευθέος/πλάγιου λόγου, μερική πυκνότητα, κ.λπ.)	Περιορισμένη έως ανεπαρκής δυνατότητα δομικών μετασχηματισμών του κειμένου αναφοράς (π.χ. απουσία ονοματοποιήσεων, πυκνότητας, κ.λπ.)
	Άριστη έως πολύ καλή χρήση πραγματολογικά κατάλληλου ύφους σε όλο το κείμενο	Πολύ καλή έως καλή χρήση πραγματολογικά κατάλληλου ύφους σε όλο το κείμενο	Καλή έως περιορισμένη χρήση πραγματολογικά κατάλληλου ύφους σε όλο το κείμενο (π.χ. μείξη ύφους, πραγματολογικά ακατάλληλο ύφος)	Περιορισμένη έως ανεπαρκής χρήση πραγματολογικά κατάλληλου ύφους σε όλο το κείμενο (π.χ. πραγματολογικά ακατάλληλο ύφος)
Βαθμός	7 - 6	5 - 4	3 - 2	2 - 1
Γλώσσα (1-7)	Άριστη έως πολύ καλή παρουσία μεγάλου εύρους ορθών γραμματικοσυντακτικών δομών, συμβατών με το ζητούμενο, διατυπωμένων με ακρίβεια	Πολύ καλή έως καλή παρουσία σχετικά μεγάλου εύρους ορθών γραμματικοσυντακτικών δομών, συμβατών με το ζητούμενο, διατυπωμένων με ακρίβεια	Καλή έως περιορισμένη παρουσία ορθών γραμματικοσυντακτικών δομών, συμβατών με το ζητούμενο, διατυπωμένων με σχετική ακρίβεια	Περιορισμένη έως ανεπαρκής παρουσία ορθών γραμματικοσυντακτικών δομών, συμβατών με το ζητούμενο
	Άριστη έως πολύ καλή παρουσία μεγάλου εύρους κατάλληλων λεξιλογικών στοιχείων, συμβατών με το ζητούμενο, διατυπωμένων με ακρίβεια στην έκφραση	Πολύ καλή έως καλή παρουσία σχετικά μεγάλου εύρους κατάλληλων λεξιλογικών στοιχείων, συμβατών με το ζητούμενο, διατυπωμένων με ακρίβεια στην έκφραση	Καλή έως περιορισμένη παρουσία κατάλληλων λεξιλογικών στοιχείων, συμβατών με το ζητούμενο, διατυπωμένων εν μέρει με ακρίβεια στην έκφραση	Καλή έως περιορισμένη παρουσία κατάλληλων λεξιλογικών στοιχείων, συμβατών με το ζητούμενο, αστοχία στη διατύπωση
	Άριστη έως πολύ καλή ορθογραφία και στίξη	Πολύ καλή έως καλή ορθογραφία και στίξη	Καλή έως περιορισμένη ορθογραφία και στίξη	Καλή έως περιορισμένη ορθογραφία και στίξη

Θέμα 3ο: Αναγνωστική Ανταπόκριση (Λογοτεχνία)

Βαθμός	25 - 24	23 - 21	20 - 16	15 - 11	10 - 6	5 - 1
Περιεχόμενο	Άριστη έως πολύ καλή αξιολόγηση ιδεών/αξιών/στάσεων/συμπεριφορών που αναδεικνύονται από το κείμενο, εντός του ορίου λέξεων	Πολύ καλή έως καλή αξιολόγηση ιδεών/αξιών/στάσεων/συμπεριφορών που αναδεικνύονται από το κείμενο, εντός του ορίου λέξεων	Καλή έως επαρκής αξιολόγηση ιδεών/αξιών/στάσεων/συμπεριφορών που αναδεικνύονται από το κείμενο, μικρή υπέρβαση του ορίου των λέξεων	Επαρκής έως ελλιπής αξιολόγηση ιδεών/αξιών/στάσεων/συμπεριφορών που αναδεικνύονται από το κείμενο, μεγάλη υπέρβαση του ορίου των λέξεων	Ανεπαρκής αξιολόγηση ιδεών/αξιών/στάσεων/συμπεριφορών που αναδεικνύονται από το κείμενο, πολύ μεγάλη υπέρβαση του ορίου των λέξεων	Στοιχειώδης αξιολόγηση ιδεών/αξιών/στάσεων/συμπεριφορών που αναδεικνύονται από το κείμενο
	Άριστη έως πολύ καλή σύγκριση/συσχέτιση του θέματος με βάση τα κειμενικά και ιστορικά/ιδεολογικά συμφραζόμενα (εφόσον δίνονται)	Πολύ καλή έως καλή σύγκριση/συσχέτιση του θέματος με βάση τα κειμενικά και ιστορικά/ιδεολογικά συμφραζόμενα (εφόσον δίνονται)	Καλή έως επαρκής σύγκριση/συσχέτιση του θέματος με βάση τα κειμενικά και ιστορικά/ιδεολογικά συμφραζόμενα (εφόσον δίνονται)	Επαρκής έως ελλιπής σύγκριση/συσχέτιση του θέματος με βάση τα κειμενικά και ιστορικά/ιδεολογικά συμφραζόμενα (εφόσον δίνονται)	Ανεπαρκής σύγκριση/συσχέτιση του θέματος με βάση τα κειμενικά και ιστορικά/ιδεολογικά συμφραζόμενα (εφόσον δίνονται)	Στοιχειώδης σύγκριση/συσχέτιση του θέματος με βάση τα κειμενικά και ιστορικά/ιδεολογικά συμφραζόμενα (εφόσον δίνονται)
	Άριστη έως πολύ καλή παρουσία κατάλληλων κειμενικών αναφορών	Πολύ καλή έως καλή παρουσία κατάλληλων κειμενικών αναφορών	Καλή έως επαρκής παρουσία κατάλληλων κειμενικών αναφορών	Επαρκής έως ελλιπής παρουσία κατάλληλων κειμενικών αναφορών	Ανεπαρκής παρουσία κατάλληλων κειμενικών αναφορών	Ελλιπής παρουσία κατάλληλων κειμενικών αναφορών
Οργάνωση	Άριστη έως πολύ καλή η δομή του παραγόμενου κειμένου	Πολύ καλή έως καλή η δομή του παραγόμενου κειμένου	Καλή έως επαρκής η δομή του παραγόμενου κειμένου	Επαρκής έως ελλιπής δομή του παραγόμενου κειμένου	Ανεπαρκής δομή του παραγόμενου κειμένου	Δυσλειτουργική έως ανύπαρκτη δομή
	Άριστη έως πολύ καλή η παρουσία συνοχής και συνεκτικότητας, εξασφάλιση ομαλής ροής του κειμένου	Πολύ καλή έως καλή η παρουσία συνοχής και συνεκτικότητας, εξασφάλιση ομαλής ροής του κειμένου	Καλή έως επαρκής η παρουσία συνοχής και συνεκτικότητας, εξασφάλιση ομαλής ροής του κειμένου	Εν μέρει συνοχή και συνεκτικότητα, δεν εμποδίζει σημαντικά τη ροή του κειμένου	Έλλειψη συνοχής και συνεκτικότητας, δυσχεραίνει τη ροή του κειμένου	Απουσία συνοχής και συνεκτικότητας
Γλώσσα	Άριστη έως πολύ καλή χρήση εύστοχων και ποικίλων λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών	Πολύ καλή έως καλή χρήση ορθών και ποικίλων λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών	Καλή έως επαρκής χρήση ορθών λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών	Επαρκής έως ελλιπής χρήση λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών	Ανεπαρκής χρήση λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών	Στοιχειώδης χρήση λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών
	Γλωσσική σαφήνεια και ακρίβεια στην έκφραση	Γλωσσική σαφήνεια και ακρίβεια στην έκφραση	Σε γενικές γραμμές γλωσσική σαφήνεια και ακρίβεια στην έκφραση	Εν μέρει γλωσσική σαφήνεια και ακρίβεια στην έκφραση	Ός προς το σύνολο γλωσσική ασάφεια και ανακρίβεια στην έκφραση	Απουσία γλωσσικής σαφήνειας και ακρίβειας στην έκφραση
	Άριστη έως πολύ καλή ορθογραφία και στίξη	Πολύ καλή έως καλή ορθογραφία και στίξη	Καλή έως επαρκής ορθογραφία και στίξη	Προβληματική ορθογραφία και στίξη	Ιδιαίτερα προβληματική ορθογραφία και στίξη	Δυσλειτουργική έως ανύπαρκτη ορθογραφία και στίξη

Θέμα 3ο: Δημιουργική Γραφή (Λογοτεχνία)

Βαθμός	25 - 24	23 - 21	20 - 16	15 - 11	10 - 6	5 - 1
Περιεχόμενο	Άριστη έως πολύ καλή ανταπόκριση-προσαρμογή στα δεδομένα της δραστηριότητας	Πολύ καλή έως καλή ανταπόκριση-προσαρμογή στα δεδομένα της δραστηριότητας	Καλή έως επαρκής ανταπόκριση-προσαρμογή στα δεδομένα της δραστηριότητας	Επαρκής έως ελλιπής ανταπόκριση-προσαρμογή στα δεδομένα της δραστηριότητας	Ανεπαρκής ανταπόκριση-προσαρμογή στα δεδομένα της δραστηριότητας	Στοιχειώδης ανταπόκριση-προσαρμογή στα δεδομένα της δραστηριότητας
	Άριστη έως πολύ καλή απόδοση σκέψεων και συναισθημάτων αξιοποιώντας τα χαρακτηριστικά του κειμενικού είδους	Πολύ καλή έως καλή απόδοση σκέψεων και συναισθημάτων αξιοποιώντας τα χαρακτηριστικά του κειμενικού είδους	Καλή έως επαρκής απόδοση σκέψεων και συναισθημάτων αξιοποιώντας τα χαρακτηριστικά του κειμενικού είδους	Επαρκής έως ελλιπής απόδοση σκέψεων και συναισθημάτων. Εν μέρει αξιοποίηση των χαρακτηριστικών του κειμενικού είδους	Ανεπαρκής απόδοση σκέψεων και συναισθημάτων. Αστοχία στην αξιοποίηση των χαρακτηριστικών του κειμενικού είδους	Αστοχία στην απόδοση σκέψεων και συναισθημάτων. Αδυναμία αξιοποίησης των χαρακτηριστικών του κειμενικού είδους
	Υψηλός βαθμός δημιουργικού μετασχηματισμού στο λόγο	Πολύ καλός βαθμός δημιουργικού μετασχηματισμού στο λόγο	Καλός βαθμός δημιουργικού μετασχηματισμού στο λόγο	Επαρκής βαθμός δημιουργικού μετασχηματισμού στο λόγο	Χαμηλός βαθμός δημιουργικού μετασχηματισμού στο λόγο	Έλλειψη δημιουργικού μετασχηματισμού στο λόγο
Οργάνωση	Άριστη έως πολύ καλή η δομή του παραγόμενου κειμένου: ισόρροπη κατανομή των πληροφοριών, συνοχή και συνεκτικότητα που εξασφαλίζουν την ομαλή ροή του κειμένου	Πολύ καλή έως καλή η δομή του παραγόμενου κειμένου: ισόρροπη κατανομή των πληροφοριών, συνοχή και συνεκτικότητα που εξασφαλίζουν την ομαλή ροή του κειμένου	Καλή έως επαρκής η δομή του παραγόμενου κειμένου: ορθή κατανομή των πληροφοριών, συνοχή και συνεκτικότητα που εξασφαλίζουν την ομαλή ροή του κειμένου	Επαρκής έως ελλιπής δομή του παραγόμενου κειμένου: ικανοποιητική κατανομή των πληροφοριών. Εν μέρει συνοχή και συνεκτικότητα, δεν εμποδίζει σημαντικά τη ροή του κειμένου	Ανεπαρκής δομή του παραγόμενου κειμένου: αστοχία στην κατανομή των πληροφοριών, δυσχεραίνει τη συνοχή και τη συνεκτικότητα του κειμένου	Στοιχειώδης δομή: απουσία συνοχής και συνεκτικότητας
	Άριστη έως πολύ καλή χρήση/αξιοποίηση αφηγηματικών ή ποιητικών τεχνικών στην αναδιήγηση ή τροποποίηση του αρχικού κειμένου (αλλαγή οπτικής γωνίας/τέλους ιστορίας, ύφος κ.λπ.)	Πολύ καλή έως καλή χρήση/αξιοποίηση αφηγηματικών ή ποιητικών τεχνικών στην αναδιήγηση ή τροποποίηση του αρχικού κειμένου (αλλαγή οπτικής γωνίας/τέλους ιστορίας, ύφος κ.λπ.)	Καλή έως επαρκής χρήση/αξιοποίηση αφηγηματικών ή ποιητικών τεχνικών στην αναδιήγηση ή τροποποίηση του αρχικού κειμένου (αλλαγή οπτικής γωνίας/τέλους ιστορίας, ύφος κ.λπ.)	Επαρκής έως ελλιπής χρήση/αξιοποίηση αφηγηματικών ή ποιητικών τεχνικών στην αναδιήγηση ή τροποποίηση του αρχικού κειμένου (αλλαγή οπτικής γωνίας/τέλους ιστορίας, ύφος κ.λπ.)	Ανεπαρκής χρήση/αξιοποίηση αφηγηματικών ή ποιητικών τεχνικών στην αναδιήγηση ή τροποποίηση του αρχικού κειμένου (αλλαγή οπτικής γωνίας/τέλους ιστορίας, ύφος κ.λπ.)	Στοιχειώδης χρήση και αξιοποίηση αφηγηματικών και ποιητικών τεχνικών στην αναδιήγηση ή τροποποίηση του αρχικού κειμένου (αλλαγή οπτικής γωνίας/τέλους ιστορίας, ύφος κ.λπ.)
Γλώσσα	Άριστη έως πολύ καλή χρήση εύστοχων και ποικίλων λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών. Γλωσσική σαφήνεια και ακρίβεια στην έκφραση.	Πολύ καλή έως καλή χρήση/αξιοποίηση ορθών και ποικίλων λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών. Γλωσσική σαφήνεια και ακρίβεια στην έκφραση.	Καλή έως επαρκής χρήση/αξιοποίηση ορθών λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών. Σε γενικές γραμμές γλωσσική σαφήνεια και ακρίβεια στην έκφραση.	Επαρκής έως ελλιπής χρήση/αξιοποίηση λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών. Περιορισμένη γλωσσική σαφήνεια και ακρίβεια στην έκφραση.	Ανεπαρκής χρήση/αξιοποίηση λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών. Ελλιπής γλωσσική σαφήνεια και ακρίβεια στην έκφραση.	Στοιχειώδης αξιοποίηση λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών. Απουσία γλωσσικής σαφήνειας και ακρίβειας στην έκφραση.

Θέμα 1ο: Συνοπτική Απόδοση

Βαθμός	6 - 5	5 - 4	4 - 3	3 - 2	1 - 0
Περιεχόμενο (1-6)	Άριστη έως πολύ καλή παρουσίαση όλων των πτυχών του θέματος, τήρηση του ορίου των λέξεων	Πολύ καλή έως καλή παρουσίαση των περισσότερων πτυχών του θέματος, τήρηση του ορίου των λέξεων	Καλή έως περιορισμένη παρουσίαση ορισμένων πτυχών του θέματος, μερική τήρηση του ορίου των λέξεων	Περιορισμένη έως ανεπαρκής παρουσίαση του θέματος, χωρίς αναφορά στις βασικές πτυχές του, μη τήρηση του ορίου των λέξεων	Άστοχη έως μηδενική παρουσίαση του θέματος
	Άριστη έως πολύ καλή παρουσίαση όλων των σημαντικών συμπληρωματικών πληροφοριών	Πολύ καλή έως καλή παρουσίαση των περισσότερων σημαντικών συμπληρωματικών πληροφοριών	Καλή έως περιορισμένη παρουσίαση ορισμένων σημαντικών συμπληρωματικών πληροφοριών	Περιορισμένη έως ανεπαρκής παρουσίαση συμπληρωματικών πληροφοριών	Άστοχη έως μηδενική παρουσίαση πληροφοριών
	Άριστη έως πολύ καλή παρουσίαση όλων των απόψεων του/της συγγραφέα	Πολύ καλή έως καλή παρουσίαση των περισσότερων απόψεων του/της συγγραφέα	Καλή έως περιορισμένη παρουσίαση των απόψεων του/της συγγραφέα	Περιορισμένη έως ανεπαρκής παρουσίαση των απόψεων του/της συγγραφέα	Άστοχη έως μηδενική παρουσίαση των απόψεων του/της συγγραφέα
Βαθμός	5 - 4	4 - 3	3 - 2	2 - 1	1 - 0
Οργάνωση (1-5)	Άριστη έως πολύ καλή αξιοποίηση τεχνικών πύκνωσης/παράφρασης για την παρουσίαση των πληροφοριών	Πολύ καλή έως καλή αξιοποίηση τεχνικών πύκνωσης/παράφρασης για την παρουσίαση των πληροφοριών	Καλή έως περιορισμένη αξιοποίηση τεχνικών πύκνωσης/παράφρασης για την παρουσίαση των πληροφοριών/πιστή μεταφορά ορισμένων τμημάτων του κειμένου	Περιορισμένη έως ανεπαρκής αξιοποίηση τεχνικών πύκνωσης/παράφρασης για την παρουσίαση των πληροφοριών/πιστή μεταφορά μεγάλων τμημάτων του κειμένου	Ανεπαρκής έως μηδενική αξιοποίηση τεχνικών πύκνωσης/παράφρασης για την παρουσίαση των πληροφοριών/αυτούσια μεταφορά του κειμένου
	Άριστη έως πολύ καλή παρουσίαση των πληροφοριών με συνεκτικότητα και συνοχή	Πολύ καλή έως καλή παρουσίαση των πληροφοριών με συνεκτικότητα και συνοχή	Καλή έως περιορισμένη παρουσίαση των πληροφοριών με συνεκτικότητα και συνοχή	Περιορισμένη έως ανεπαρκής συνεκτικότητα και συνοχή του κειμένου	Ανεπαρκής έως μηδενική συνεκτικότητα και συνοχή
Βαθμός	4	3	2	1	0
Γλώσσα (1-4)	Άριστη έως πολύ καλή αξιοποίηση ορθών γραμματικο-συντακτικών δομών, διατυπωμένων με ακρίβεια	Πολύ καλή έως καλή αξιοποίηση ορθών γραμματικο-συντακτικών δομών, διατυπωμένων με ακρίβεια	Καλή έως περιορισμένη αξιοποίηση ορθών γραμματικο-συντακτικών δομών	Ανεπαρκής εκφορά λόγου	Μηδενική εκφορά λόγου
	Άριστη έως πολύ καλή παρουσίαση μεγάλου εύρους κατάλληλων λεξιλογικών στοιχείων, συμβατών με το ζητούμενο, διατυπωμένων με ακρίβεια στην έκφραση	Πολύ καλή έως καλή παρουσίαση κατάλληλων λεξιλογικών στοιχείων, συμβατών με το ζητούμενο, διατυπωμένων με ακρίβεια στην έκφραση	Καλή έως περιορισμένη παρουσίαση κατάλληλων λεξιλογικών στοιχείων, συμβατών με το ζητούμενο, εν μέρει διατυπωμένων με ακρίβεια στην έκφραση		
	Άριστη έως πολύ καλή ορθογραφία και στίξη	Πολύ καλή έως καλή ορθογραφία και στίξη	Καλή έως περιορισμένη ορθογραφία και στίξη		

Θέμα 3ο: Παραγωγή Γραπτού Λόγου(Νεοελληνική γλώσσα)

Βαθμός	10 - 8	7 - 6	5 - 4	3 - 1
Περιεχόμενο (1-10)	Άριστη έως πολύ καλή ανταπόκριση σε όλες τις πτυχές του θέματος	Πολύ καλή έως καλή ανταπόκριση σε όλες τις πτυχές του θέματος	Καλή έως περιορισμένη ανταπόκριση στις πτυχές του θέματος	Περιορισμένη έως ανεπαρκής ανταπόκριση στις πτυχές του θέματος
	Άριστη έως πολύ καλή, δημιουργική αξιοποίηση των βασικών ιδεών/εννοιών του κειμένου αναφοράς	Πολύ καλή έως καλή δημιουργική αξιοποίηση των βασικών ιδεών/εννοιών του κειμένου αναφοράς	Καλή έως περιορισμένη αξιοποίηση των βασικών ιδεών/εννοιών του κειμένου αναφοράς	Περιορισμένη έως ανεπαρκής αξιοποίηση των βασικών ιδεών/εννοιών του κειμένου αναφοράς
	Άριστη έως πολύ καλή λογική ανάπτυξη ιδεών (συνεκτικότητα), εντός του ορίου των λέξεων	Πολύ καλή έως καλή λογική ανάπτυξη ιδεών (συνεκτικότητα), εντός του ορίου των λέξεων	Καλή έως περιορισμένη λογική ανάπτυξη ιδεών (συνεκτικότητα), μικρή υπέρβαση του αριθμού λέξεων	Περιορισμένη έως ανεπαρκής λογική ανάπτυξη ιδεών (συνεκτικότητα), μεγάλη υπέρβαση του αριθμού των λέξεων
	Άριστη έως πολύ καλή επίτευξη του επικοινωνιακού στόχου	Πολύ καλή έως καλή επίτευξη του επικοινωνιακού στόχου	Καλή έως περιορισμένη επίτευξη του επικοινωνιακού στόχου	
Βαθμός	8 - 7	6 - 5	4 - 3	2 - 1
Οργάνωση (1-8)	Άριστη έως πολύ καλή οργάνωση κειμένου (συνοχή & αλληλουχία νοημάτων, παραγραφοποίηση, ποικιλία κατάλληλων διαρθρωτικών λέξεων)	Πολύ καλή έως καλή οργάνωση κειμένου (συνοχή & αλληλουχία νοημάτων, παραγραφοποίηση, ποικιλία κατάλληλων διαρθρωτικών λέξεων)	Καλή έως περιορισμένη οργάνωση κειμένου (συνοχή & αλληλουχία νοημάτων, μερική παραγραφοποίηση, περιορισμένη παρουσία κατάλληλων διαρθρωτικών λέξεων)	Περιορισμένη έως ανεπαρκής οργάνωση κειμένου (περιορισμένη συνοχή & αλληλουχία νοημάτων, απουσία παραγραφοποίησης και διαρθρωτικών λέξεων)
	Άριστη έως πολύ καλή αξιοποίηση των μακροδομικών χαρακτηριστικών του κειμενικού είδους (π.χ. προσφώνηση, αποφώνηση, τίτλος, κ.λπ.)	Πολύ καλή έως καλή αξιοποίηση των μακροδομικών χαρακτηριστικών του κειμενικού είδους (π.χ. προσφώνηση, αποφώνηση, τίτλος, κ.λπ.)	Καλή έως περιορισμένη αξιοποίηση των μακροδομικών χαρακτηριστικών του κειμενικού είδους (π.χ. ανεπιτυχής προσφώνηση, αποφώνηση, τίτλος, κ.λπ.)	Περιορισμένη έως ανεπαρκής αξιοποίηση των μακροδομικών χαρακτηριστικών του κειμενικού είδους (π.χ. απουσία προσφώνησης, αποφώνησης, τίτλου, κ.λπ.)
	Άριστη έως πολύ καλή δυνατότητα δομικών μετασχηματισμών του κειμένου αναφοράς (π.χ. ονοματοποιήσεις, ευθύς/πλάγιος λόγος, πυκνότητα, κ.λπ.)	Πολύ καλή έως καλή δυνατότητα δομικών μετασχηματισμών του κειμένου αναφοράς (π.χ. ονοματοποιήσεις, ευθύς/πλάγιος λόγος, πυκνότητα, κ.λπ.)	Καλή έως περιορισμένη δυνατότητα δομικών μετασχηματισμών του κειμένου αναφοράς (π.χ. ανεπιτυχείς ονοματοποιήσεις, ανεπιτυχής μετατροπή ευθέος/πλάγιου λόγου, μερική πυκνότητα, κ.λπ.)	Περιορισμένη έως ανεπαρκής δυνατότητα δομικών μετασχηματισμών του κειμένου αναφοράς (π.χ. απουσία ονοματοποιήσεων, πυκνότητας, κ.λπ.)
	Άριστη έως πολύ καλή χρήση πραγματολογικά κατάλληλου ύφους σε όλο το κείμενο	Πολύ καλή έως καλή χρήση πραγματολογικά κατάλληλου ύφους σε όλο το κείμενο	Καλή έως περιορισμένη χρήση πραγματολογικά κατάλληλου ύφους σε όλο το κείμενο (π.χ. μείξη ύφους, πραγματολογικά ακατάλληλο ύφος)	Περιορισμένη έως ανεπαρκής χρήση πραγματολογικά κατάλληλου ύφους σε όλο το κείμενο (π.χ. πραγματολογικά ακατάλληλο ύφος)
Βαθμός	7 - 6	5 - 4	3 - 2	2 - 1
Γλώσσα (1-7)	Άριστη έως πολύ καλή παρουσία μεγάλου εύρους ορθών γραμματικοσυντακτικών δομών, συμβατών με το ζητούμενο, διατυπωμένων με ακρίβεια	Πολύ καλή έως καλή παρουσία σχετικά μεγάλου εύρους ορθών γραμματικοσυντακτικών δομών, συμβατών με το ζητούμενο, διατυπωμένων με ακρίβεια	Καλή έως περιορισμένη παρουσία ορθών γραμματικοσυντακτικών δομών, συμβατών με το ζητούμενο, διατυπωμένων με σχετική ακρίβεια	Περιορισμένη έως ανεπαρκής παρουσία ορθών γραμματικοσυντακτικών δομών, συμβατών με το ζητούμενο
	Άριστη έως πολύ καλή παρουσία μεγάλου εύρους κατάλληλων λεξιλογικών στοιχείων, συμβατών με το ζητούμενο, διατυπωμένων με ακρίβεια στην έκφραση	Πολύ καλή έως καλή παρουσία σχετικά μεγάλου εύρους κατάλληλων λεξιλογικών στοιχείων, συμβατών με το ζητούμενο, διατυπωμένων με ακρίβεια στην έκφραση	Καλή έως περιορισμένη παρουσία κατάλληλων λεξιλογικών στοιχείων, συμβατών με το ζητούμενο, διατυπωμένων εν μέρει με ακρίβεια στην έκφραση	Καλή έως περιορισμένη παρουσία κατάλληλων λεξιλογικών στοιχείων, συμβατών με το ζητούμενο, αστοχία στη διατύπωση
	Άριστη έως πολύ καλή ορθογραφία και στίξη	Πολύ καλή έως καλή ορθογραφία και στίξη	Καλή έως περιορισμένη ορθογραφία και στίξη	Καλή έως περιορισμένη ορθογραφία και στίξη

Θέμα 3ο: Αναγνωστική Ανταπόκριση (Λογοτεχνία)

Βαθμός	25 - 24	23 - 21	20 - 16	15 - 11	10 - 6	5 - 1
Περιεχόμενο	Άριστη έως πολύ καλή αξιολόγηση ιδεών/αξιών/στάσεων/συμπεριφορών που αναδεικνύονται από το κείμενο, εντός του ορίου λέξεων	Πολύ καλή έως καλή αξιολόγηση ιδεών/αξιών/στάσεων/συμπεριφορών που αναδεικνύονται από το κείμενο, εντός του ορίου λέξεων	Καλή έως επαρκής αξιολόγηση ιδεών/αξιών/στάσεων/συμπεριφορών που αναδεικνύονται από το κείμενο, μικρή υπέρβαση του ορίου των λέξεων	Επαρκής έως ελλιπής αξιολόγηση ιδεών/αξιών/στάσεων/συμπεριφορών που αναδεικνύονται από το κείμενο, μεγάλη υπέρβαση του ορίου των λέξεων	Ανεπαρκής αξιολόγηση ιδεών/αξιών/στάσεων/συμπεριφορών που αναδεικνύονται από το κείμενο, πολύ μεγάλη υπέρβαση του ορίου των λέξεων	Στοιχειώδης αξιολόγηση ιδεών/αξιών/στάσεων/συμπεριφορών που αναδεικνύονται από το κείμενο
	Άριστη έως πολύ καλή σύγκριση/συσχέτιση του θέματος με βάση τα κειμενικά και ιστορικά/ιδεολογικά συμφραζόμενα (εφόσον δίνονται)	Πολύ καλή έως καλή σύγκριση/συσχέτιση του θέματος με βάση τα κειμενικά και ιστορικά/ιδεολογικά συμφραζόμενα (εφόσον δίνονται)	Καλή έως επαρκής σύγκριση/συσχέτιση του θέματος με βάση τα κειμενικά και ιστορικά/ιδεολογικά συμφραζόμενα (εφόσον δίνονται)	Επαρκής έως ελλιπής σύγκριση/συσχέτιση του θέματος με βάση τα κειμενικά και ιστορικά/ιδεολογικά συμφραζόμενα (εφόσον δίνονται)	Ανεπαρκής σύγκριση/συσχέτιση του θέματος με βάση τα κειμενικά και ιστορικά/ιδεολογικά συμφραζόμενα (εφόσον δίνονται)	Στοιχειώδης σύγκριση/συσχέτιση του θέματος με βάση τα κειμενικά και ιστορικά/ιδεολογικά συμφραζόμενα (εφόσον δίνονται)
	Άριστη έως πολύ καλή παρουσία κατάλληλων κειμενικών αναφορών	Πολύ καλή έως καλή παρουσία κατάλληλων κειμενικών αναφορών	Καλή έως επαρκής παρουσία κατάλληλων κειμενικών αναφορών	Επαρκής έως ελλιπής παρουσία κατάλληλων κειμενικών αναφορών	Ανεπαρκής παρουσία κατάλληλων κειμενικών αναφορών	Ελλιπής παρουσία κατάλληλων κειμενικών αναφορών
Οργάνωση	Άριστη έως πολύ καλή η δομή του παραγόμενου κειμένου	Πολύ καλή έως καλή η δομή του παραγόμενου κειμένου	Καλή έως επαρκής η δομή του παραγόμενου κειμένου	Επαρκής έως ελλιπής δομή του παραγόμενου κειμένου	Ανεπαρκής δομή του παραγόμενου κειμένου	Δυσλειτουργική έως ανύπαρκτη δομή
	Άριστη έως πολύ καλή η παρουσία συνοχής και συνεκτικότητας, εξασφάλιση ομαλής ροής του κειμένου	Πολύ καλή έως καλή η παρουσία συνοχής και συνεκτικότητας, εξασφάλιση ομαλής ροής του κειμένου	Καλή έως επαρκής η παρουσία συνοχής και συνεκτικότητας, εξασφάλιση ομαλής ροής του κειμένου	Εν μέρει συνοχή και συνεκτικότητα, δεν εμποδίζει σημαντικά τη ροή του κειμένου	Έλλειψη συνοχής και συνεκτικότητας, δυσχεραίνει τη ροή του κειμένου	Απουσία συνοχής και συνεκτικότητας
Γλώσσα	Άριστη έως πολύ καλή χρήση εύστοχων και ποικίλων λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών	Πολύ καλή έως καλή χρήση ορθών και ποικίλων λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών	Καλή έως επαρκής χρήση ορθών λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών	Επαρκής έως ελλιπής χρήση λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών	Ανεπαρκής χρήση λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών	Στοιχειώδης χρήση λεξιλογικών & γραμματικο-συντακτικών δομών
	Γλωσσική σαφήνεια και ακρίβεια στην έκφραση	Γλωσσική σαφήνεια και ακρίβεια στην έκφραση	Σε γενικές γραμμές γλωσσική σαφήνεια και ακρίβεια στην έκφραση	Εν μέρει γλωσσική σαφήνεια και ακρίβεια στην έκφραση	Ός προς το σύνολο γλωσσική ασάφεια και ανακρίβεια στην έκφραση	Απουσία γλωσσικής σαφήνειας και ακρίβειας στην έκφραση
	Άριστη έως πολύ καλή ορθογραφία και στίξη	Πολύ καλή έως καλή ορθογραφία και στίξη	Καλή έως επαρκής ορθογραφία και στίξη	Προβληματική ορθογραφία και στίξη	Ιδιαίτερα προβληματική ορθογραφία και στίξη	Δυσλειτουργική έως ανύπαρκτη ορθογραφία και στίξη